

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**Evropské regiony a jejich význam pro sjednocenou
Evropu - Nejvzdálenější regiony EU**

Václav Jindřich

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

Studijní program "Právo a právní věda"

Studijní obor "Právo"

Diplomová práce

Evropské regiony a jejich význam pro sjednocenou

Evropu - Nejvzdálenější regiony EU

Václav Jindřich

Vedoucí práce:

doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

Katedra ústavního a evropského práva

Západočeská univerzita v Plzni, fakulta právnická

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jsem jen uvedené
prameny a literaturu.

Plzeň, 2022

Obsah

Úvod	8
1. Část - Obecný přehled nejvzdálenějších regionů.....	11
1.1 Příslušnost k EU	11
1.2 Francouzské NR	11
1.2.1 Guadeloupe	12
1.2.2 Svatý Martin	13
1.2.3 Martinik	14
1.2.4 Francouzská Guyana.....	15
1.2.5 Réunion.....	16
1.2.6 Mayotte	17
1.3 Portugalské NR.....	18
1.3.1 Azory	20
1.3.2 Madeira	21
1.4 Španělské NR	22
1.4.1 Kanárské ostrovy	23
2. Část - Úprava nejvzdálenějších regionů v primárním právu EU	25
2.1 Evoluce právní úpravy	25
2.1.1 I. Etapa – 1957-1978	26
2.1.2 II. Etapa – 1978-1999	27
2.1.3 III. Etapa – 1999-2009.....	29
2.1.4 IV. Etapa – 2009 - současnost (Článek 349 SFEU)	30
2.2 Odchytky od práva EU	32
2.3 Změny statusu území zámořské Evropy.....	34
3. Část - Sekundární právo EU ve vztahu k nejvzdálenějším regionům ..	36

3.1 Sdělení Evropské Komise.....	36
3.1.1 COM(2004)/0343	36
3.1.2 COM(2008)/0642	37
3.1.3 COM(2012)/0287	38
3.1.4 COM(2017)/623	40
3.1.5 COM(2020)/104	42
3.2 Stanoviska Evropského výboru regionů	43
3.2.1 Stanovisko k poslední zprávě Komise 2021/C 37/10.....	44
3.3 Nařízení Rady a Evropského parlamentu	45
3.3.1 Program POSEI (Nařízení 228/2013).....	46
3.3.2 Evropské fondy (Nařízení 2021/1060)	50
3.3.3 Nástroj pro propojení Evropy (CEF) (Nařízení 2021/1153)	54
3.3.4 Digitální Evropa (Nařízení 2021/694).....	55
4. Část - Výhled do budoucna (období do roku 2027).....	56
4.1 Dosavadní výsledky evropské strategie.....	56
4.2 Opatření v oblasti politiky soudržnosti, rybolovu a zemědělství	57
4.3 Opatření v oblasti investic a infrastruktury, vzdělání a výzkumu a migrace	57
4.4 Iniciativa „Modernizace strategického partnerství Komise s nejvzdálenějšími regiony EU“	58
4.5 Dopady pandemie COVID-19	59
4.5.1 Dopady na systém zdravotnictví.....	60
4.5.2 Ekonomický dopad	60
4.5.3 Sociální dopad	61
5. Část - Přínos a potenciál nejvzdálenějších regionů	62
5.1 Kompenzace omezení kontinentální Evropy	62
5.2 Strategická zeměpisná poloha	63

5.3 NR v roli vědeckých laboratoří	64
5.4 Okna do vesmíru.....	65
5.5 Výzkum dopadů změny klimatu.....	65
5.6 Vysoce kvalitní zemědělské produkty	66
Závěr	68
Seznam zdrojů.....	74
Summary	88
Seznam příloh	91

Seznam zkratk

CEF – Nástroj pro propojení Evropy
COM – collectivité d'outre-mer (zámořská společenství)
DOM – départements d'outre-mer (zámořské departamenty)
EFRR – Evropský fond pro regionální rozvoj
EHS – Evropské hospodářské společenství
ENRAF – Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond
EP – Evropský parlament
ES – Evropské společenství
ESA – European Space Agency (Evropská vesmírná agentura)
ESD – Evropský soudní dvůr
ESF – Evropský sociální fond
ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli
EU – Evropská Unie
EUR – Euro
EZFRV – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EZZF – Evropský zemědělský záruční fond
FST – Fond pro spravedlivou transformaci
NATO – Organizace Severoatlantské smlouvy
NR – nejvzdálenější regiony
SDEU – Soudní dvůr Evropské Unie
SEU – Smlouva o Evropské Unii
SFEU – Smlouva o fungování Evropské Unie
SZP – Společná zemědělská politika
ZZÚ – zámořské země a území

Úvod

Guadeloupe, Svatý Martin, Martinik, Francouzská Guyana, Réunion, Mayotte, Kanárské ostrovy, Madeira a Azorské ostrovy - i přes příslušnost k odlišným evropským státům a mnohatisícové vzdálenosti dělící jednotlivé skupiny těchto 9 regionů existuje mnoho vzájemných podobností. Pro účely této práce je stěžejní jejich společný evropský právní status – jedná se o nejvzdálenější regiony Evropské Unie.

Seznam nejvzdálenějších regionů zakotvený článkem 349 Smlouvy o fungování EU v žádném případě neplní pouze formální či informativní účel. Unie se zavázala přistupovat k daným regionům způsobem odpovídajícím jejich absolutní integraci do unijního právního a politického systému na straně jedné, a unikátní existenční situaci vyplývající z jejich geografické polohy a socioekonomických faktorů s ní spojených na straně druhé. Snaha o dosažení vyváženosti ze strany unijních orgánů a jejich předchůdců mezi těmito dvěma principy definujícími nejvzdálenější regiony je těžištěm celé práce, rozdělené do pěti částí.

První část plní úlohu představení nejvzdálenějších regionů z několika relevantních hledisek - geografického, historického, politického a administrativního. Každému regionu je dedikována vlastní podkapitola obsahující informace o jejich poloze, stručném historickém vývoji a nejvýznamnějších hospodářských odvětvích. U každého regionu jsou také popsány příslušné evropské operační programy pro jejich rozvoj, včetně rozpočtů. Nastíněny jsou rovněž vztahy regionů s jejich příslušnými státy, převážně z hlediska ústavního a administrativního.

Druhá část pokrývá vývoj právní úpravy nejvzdálenějších regionů v tzv. primárním evropském právu, počínaje Smlouvou o založení Evropského hospodářského společenství, přes Smlouvu o založení Evropského společenství a její následné verze, až po současnou úpravu ve Smlouvě o fungování EU. Pro účely přehlednosti je celý proces rozdělen do čtyř etap pokrývajících období mezi rokem 1957 a současností.

Třetí část se zaměřuje na konkrétní kroky a opatření přijaté unijními institucemi prostřednictvím závazných právních i nezávazných informativních aktů. V práci je zohledněno více než 30 dokumentů tzv. sekundárního práva, včetně

nařízení, sdělení a stanovisek příslušných orgánů a institucí. Do velké míry je přiblížen také způsob unijního financování rozvoje a udržitelnosti regionů.

Čtvrtá část nabízí nejaktuálnější postoj Unie k nejvzdálenějším regionům, včetně výhledu do následujících let. Obsahuje seznam opatření, která by v nejbližším období měla být prioritami evropské strategie včetně některých opatření již projednávaných a přijatých. V části jsou zohledněny také důsledky pandemie, která mj. změnila evropskou strategii nejen v případě nejvzdálenějších regionů.

V poslední, páté části jsou regiony představeny z pozice užitečných a strategických oblastí. Je vyjmenováno několik příkladů dokazujících odůvodněné spatřování potenciálu regionů v odvětvích, jako je vědecký výzkum, zemědělství a specifický průmysl.

Práce cílí především na poskytnutí detailního souhrnu informací k tématu, které se nachází na periferii zájmu odborníků přes Evropské právo, často i institucí samotných, a dohledané informace jsou mnohdy neúplné, zastaralé či roztržité. Toto lze soudit z existence kriticky omezeného počtu odborných literárních zdrojů, v případě českého jazyka hovoříme přímo o neexistenci. Pokud jde o základní zdroje, jedná se o rozsáhlé kolaborativní dílo autora D. Kochenova, *„EU Law of the Overseas: Outermost Regions, Associated Overseas Countries and Territories, Territories Sui Generis“* a knihu autorky F. Murray, *„The European Union and Member State Territories: A New Legal Framework Under the EU Treaties.“* Vedle cizojazyčných publikací je stěžejním zdrojem informací archiv dokumentů a právních předpisů EU, který je informačním pilířem obsahové kompozice této práce. Díky tomu bylo možné do textu promítnout skutečný, nezkrácený postoj unijních činitelů k otázce nejvzdálenějších regionů, popř. dalších evropských zámořských území.

S výše zmíněným souvisí přínos práce v podobě seznamu téměř všech relevantních právních předpisů vztahujících se k nejvzdálenějším regionům, jak v podobě zakládajících Smluv a jednotlivých článků, tak v podobě sekundárních předpisů a dokumentů coby výsledků doporučující a poradní činnosti. Opomenuta není ani četná judikatura Soudního dvora, která zejména v prvních etapách právního vývoje tvořila podstatnou část výchozího rámce pro postoj Unie k regionům. Práce disponuje v několika případech účelnými porovnáními, např. mezi články Smluv upravujícími nejvzdálenější regiony v dané době a jejich předchůdci, či analýzami

právních předpisů, v čele s detailní analýzou současného článku 349 SFEU v druhé části práce. Tyto elementy doplňují popisné a informativní metody ostatních úseků textu. Práce nabízí také vysvětlení pojmů v mnoha případech dotvářejících kontext jednotlivých kapitol. S tím souvisí doporučení věnovat pozornost poznámkám pod čarou, kde se vysvětlení často nacházejí a jsou od citovaných zdrojů odlišeny zvýrazněným textem.

Je vhodné zmínit také skutečnost, že většina ucelených literárních zdrojů na toto téma vznikla v reakci na přijetí Lisabonských smluv, a jsou tedy z mnoha hledisek relativně zastaralé. Velké množství informací tak muselo být pro účely faktické přesnosti a pravdivosti této práce ověřeno, popř. aktualizováno či nahrazeno.

Na konec úvodu jsou položeny dvě otázky, jejichž zodpovězení je pro pochopení tématu klíčové. Odpovědi jsou postaveny na informacích obsažených v samotné práci a k nalezení jsou v jejím závěru:

1) Daří se orgánům EU dostatečně využívat ustanovení článku 349 SFEU, který je jasným důkazem povědomí o situaci nejvzdálenějších regionů, o jejich nedostatcích a překážkách, a nutnosti věnovat jim zvýšenou pozornost?

2) Mají nejvzdálenější regiony potenciál přispět do evropské síly a soudržnosti, nebo se jedná výhradně o regiony vyžadující výjimky a podporu ze strany Unie?

1. Část - Obecný přehled nejvzdálenějších regionů

1.1 Příslušnost k EU

Téměř absolutní příslušnost k Unii je v mnoha ohledech naprosto zásadní, a odlišuje nejvzdálenější regiony (NR) od ostatních zámořských území. Všechny NR jsou součástí měnové unie, a jedinou platnou měnou na jejich územích je Euro (EUR).¹ Rovněž jsou bez výjimky součástí společné celní unie.² Společné je také postavení obyvatel regionů, kteří jsou zároveň občany EU v identickém právním režimu jako občané států kontinentální Evropy.

Vzájemně odlišně je postavení NR v rámci společného systému DPH. Francouzské NR a Kanárské ostrovy jsou ze systému vyňaty³, portugalské regiony součástí jsou, nicméně je jim přiznána možnost uplatňování nižší sazby ve srovnání se sazbami uplatňovanými na pevnině.⁴

Francouzské NR dále nejsou součástí Schengenského prostoru, a nevztahuje se tak na ně společná vízová politika⁵. Madeira, Azory i Kanáry jeho součástí jsou.

Pro mapu regionů a přehled základních informací viz přílohy č. 1 a 2.

1.2 Francouzské NR

Francouzské NR korespondují se statusem zámořských departementů (DOM - *départements d'outre-mer*). V současné době je jich pět (Guadeloupe, Fr. Guyana, Martinik, Réunion, Mayotte), s celkovým počtem obyvatel přes 2,2 mil. Mezi NR navíc patří ještě Svatý Martin, který má vůči Francii status zámořského společenství (COM - *collectivité d'outre-mer*).

¹ European Central Bank. *The euro outside Europe* [online]. 2017. Poslední změna 1.2.2020. [cit. 5.3.2022].

² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 952/2013 ze dne 9. října 2013, kterým se stanoví celní kodex Unie. Čl. 4.

³ Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty. Čl. 6 odst. 1 písm. b) c).

⁴ 2006/112/ES. Čl. 105, 142 a 149.

⁵ Zdroj: Oficiální webová stránka pro franc. víza.

Na DOM se podle čl. 73 ústavy Francie⁶ vztahuje celé francouzské právo, které může být přizpůsobeno ve světle specifických charakteristik a omezení těchto komunit. DOM tedy s jistými modifikacemi podléhají stejnému daňovému a celnímu režimu, systému zdravotnictví a sociálního zabezpečení, stejně jako jednotné správě a institucím v oblasti veřejných služeb.

Odlišně jsou regulovány COM, které mají statutární autonomii, a mohou tak vytvářet a aplikovat vlastní právo, s výjimkou určitých oblastí (např. obrana či mezinárodní vztahy).⁷

Všechna obydlená zámořská území jsou zastoupena v obou komorách francouzského parlamentu (Národní shromáždění a Senát), a řízena jsou tamními volenými shromážděními společně s parlamentem a vládou. Jedním z členů francouzské vlády je ministr zámořské Francie starající se o záležitosti týkající se všech daných území.⁸

1.2.1 Guadeloupe

Vzdálené 6800 km od Paříže, souostroví Guadeloupe leží v oblouku Malých Antil mezi Atlantským oceánem a Karibským mořem. Hlavním městem je Basse-Terre, a celkový počet obyvatel činí kolem 400 tisíc. Skládá se ze dvou ostrovů - Basse-Terre a Grande-Terre - oddělených řekou Salée. Do roku 2007 byly součástí Guadeloupe také ostrovy Svatý Bartoloměj a Svatý Martin, které se na základě referenda odtrhly (z obou se staly COM, ale pouze Sv. Martin zůstal součástí EU).

Souostroví bylo během období od 17. do 19. století střídavě kolonizováno Francouzi a Brity. Oficiálně se stalo součástí Francie v roce 1816, a v roce 1946 dostalo status DOM.⁹

Ekonomika Guadeloupe je zaměřena především na zemědělství, průmysl a cestovní ruch. Mezi tradiční odvětví patří export banánů, cukru, rumu a melounů.

⁶ Ústava Francouzské Republiky. Čl. 73.

⁷ Ústava Francouzské Republiky. Čl. 74.

⁸ MURRAY, Fiona. *The European Union and Member State Territories: A New Legal Framework Under the EU Treaties*. The Hague: Springer, 2012. ISBN 978-90-6704-825-5. s. 124.

⁹ CORNEVIN, Robert. *Guadeloupe*. *Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

Produkce melounu je dobrým příkladem úspěšné diverzifikace. Na obnovitelné zdroje energie a aplikovaný výzkum se hledí jako na sektory budoucnosti.

Guadeloupe je domovem *University of the Antilles and Guayana* (UAG – kampus Fouillole a Saint-Claude). Centrum Guadeloupe zahrnuje přírodovědeckou a lékařskou fakultu.¹⁰

Hlavními cíli regionálního programu EU pro Guadeloupe a Sv. Martin jsou zlepšení přístupu k zaměstnání pro uchazeče a neaktivní osoby a zlepšení kvality veřejných služeb pro zaměstnanost. Program také podporuje rovný přístup ke vzdělávání a sociální inkluzi budováním personalizovaných cest zpět do práce (zejména pro dlouhodobé uchazeče o zaměstnání), potíráním negramotnosti a posilováním sociální ekonomiky.¹¹ Celkový rozpočet EU na rozvoj regionu činil v letech 2014-2020 932 mil. EUR.¹²

1.2.2 Svatý Martin

Ostrov Sv. Martin, rozdělený na francouzskou a nizozemskou část, je v části severní územím zdaleka nejmenšího NR. Toto francouzské společenství nacházející se asi 250 km východně od Portorika v Karibském moři je domovem přibližně 36 tisíců lidí. Hlavním městem je Marigot, cca 6700 km od Paříže. Pointe des Canoniers je nejzápadnějším bodem území EU. Ostrov byl de-facto srovnán se zemí hurikánem Irma v roce 2017.¹³

Nerostné bohatství ostrova bylo poprvé využito Nizozemci v roce 1620, kteří ostrov i přes pokusy Španělů získat nad ním kontrolu drželi do roku 1648, kdy došlo k uzavření tzn. Concordské dohody v rámci které byl ostrov rozdělen mezi Nizozemí a Francii. Ostrov sloužil jako otrokářská kolonie do roku 1848, kdy bylo otroctví zrušeno Francií, a v roce 1863 také Nizozemím. Ostrov se stal nezávislým v roce

¹⁰ European Commission. *The Outermost Regions. European Lands in the World* [online].

Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-73199-0. Str. 17.

¹¹ European Commission. *Operational Programme ERDF-ESF Guadeloupe et St Martin Etat 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

¹² European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Guadeloupe (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

¹³ **Dle zprávy OSN byl poškozeno téměř 90 % všech budov na ostrově.**

2007 na základě referenda o odtržení od Guadeloupe (jehož součástí byl od roku 1763), a zachoval si svůj status NR EU.

Ekonomika ostrova se soustředí na cestovní ruch s 85 % pracovní síly zapojené do tohoto sektoru. Finanční sektor je také důležitý, protože usnadňuje finanční zprostředkování pro prosperující turismus. Neexistence významného zemědělství a omezený místní rybolov znamená nutnost dovážení téměř všech potravin. Energetické zdroje a průmyslové zboží jsou také dováženy, především z Mexika a USA. Stejně jako ve zbytku Karibiku se finanční sektor Sv. Martina musí vypořádat se ztrátou vztahů s korespondenčním bankovníctvím.¹⁴

Regionální program Sv. Martina je sdílen s Guadeloupe. Rozpočet EU na podporu regionu činil v letech 2014-2020 62 mil. EUR.¹⁵

1.2.3 Martinik

Ostrov Martinik ležící ve východní části Karibského moře je součástí Malých Antil. Nejbližšími ostrovními sousedy jsou Dominikánská Republika a Svatá Lucie, a NR Guadeloupe leží asi 120 km na sever. Počet obyvatel je cca 375 tisíc, hlavním městem je Fort-de-France. Nejvyšší bod Mount Pelée je zároveň aktivní sopkou. Martinik, stejně jako ostatní ostrovy Malých Antil, je vystaven cyklonálním a seismickým jevům.

V roce 1635 zde Francouzi založil kolonii, která v roce 1674 přešla na francouzskou korunu. Britové obsadili a drželi ostrov v letech 1762 až 1763 a znovu jej obsadili během napoleonských válek, ale pokaždé byl navrácen Francii. V roce 1946 se stal departementem Francie a zůstal pod francouzskou správou i přes komunisty vedené hnutí za nezávislost v 70. letech.¹⁶

Martinik je agroexportní ekonomikou, především díky svým tradičním oblastem produkce (banány a třtina). Vzhledem k extrémní konkurenci na trhu banánů se ostrov snaží diverzifikovat vývoz, např. v podobě rumu s kontrolovanou

¹⁴ CIA. *Saint Martin. The World Factbook* [online]. 2022. (Poslední změna 3.3.2022) [cit. 4.3.2022].

¹⁵ European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Saint-Martin (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

¹⁶ CORNEVIN, Robert. *Martinique. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

destinací původu těšícího se značné popularitě na trzích v Asii. Ostrov se dále snaží investovat do moderních a inovativních sektorů (odborné služby, ICT) pro využití stále kvalifikovanějších mladých lidí. Stejně tak je prioritou modernizace infrastruktur za účelem zvýšení dostupnosti a atraktivity v oblasti turismu a obchodu.

Martinik je domovem jednoho z center Antilské univerzity, která zahrnuje lékařskou, právníckou a ekonomickou fakultu, či Mezinárodního centra pro výzkum, výměnu a spolupráci pro Karibik a Ameriku (CIRECCA).¹⁷

EU se snaží podporovat hospodářský růst Martiniku prostřednictvím nástrojů pro zvýšení růstu a zaměstnanosti (zvýšení regionální inovační kapacity, konkurenceschopnosti soukromého sektoru, konektivity ICT, sociálního začleňování a územní soudržnosti). Největší část rozpočtu směřuje na výzkum, inovace, konkurenceschopnost malých a středních podniků (MSP), informační technologie a transformaci energetiky.¹⁸ Rozpočet činil v rámci v období 2014-2020 784 mil. EUR.¹⁹

1.2.4 Francouzská Guyana

Francouzská Guyana – jediný neostrovní NR – se nachází na severovýchodě jihoamerického kontinentu, na severu ji omývá Atlantský oceán, na západě sousedí se Surinamem a na jihu a východě s Brazílií. Je součástí Guyanské náhorní plošiny, která se táhne od Venezuely po Brazílii. Hlavní město je Cayenne, a počet obyvatel cca 300 tisíc. Většina Francouzské Guyany je nízko položená s horami na jihu a bažinatou pobřežní nížinou.

Území Francouzské Guyany, původně osídlené Španěly, Francouzi a Holanďany, bylo v roce 1667 přiděleno Francii a obyvatelé se po roce 1877 stali francouzskými občany. V roce 1852 začali Francouzi toto území využívat jako

¹⁷ European Commission, pozn. 10, str. 33.

¹⁸ European Commission. *Regional programme Martinique Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

¹⁹ European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Martinique (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

trestaneckou kolonii. Francouzská Guyana se stala departementem Francie v roce 1946, trestanecké kolonie byly uzavřeny do roku 1953.²⁰

Hospodářská činnost Francouzské Guyany je soustředěna do největších pobřežních měst. Dnes je stále strukturována kolem tradičních odvětví (zejména zemědělství a rybolov) spolu s významnou terciární činností. Kromě toho od 70. let 20. století provádí Guyanské vesmírné centrum výzkum a vývojové aktivity založené na nejnovějších technologiích. V zemi se také nachází kosmodrom Evropské vesmírné agentury (ESA).²¹

Univerzita, která je plně v provozu od roku 2015, nabízí kurzy v reakci na socioekonomické výzvy, kterým země čelí - tropické zdraví, biologická rozmanitost, posilování přírodních zdrojů, interkulturalismus, mnohojazyčnost a sociální začleňování.²²

Hlavním cílem evropského programu pro zemi je zvýšit míru zaměstnanosti, zvýšit jeho inovační kapacitu a konkurenceschopnost soukromého sektoru a posílit digitální ekonomiku pomocí informačních a komunikačních technologií jako vektoru sociálního začlenění a lepší dostupnosti.²³ Celkový rozpočet EU na rozvoj regionu činil v letech 2014-2020 593 mil. EUR.²⁴

1.2.5 Réunion

Větší ze dvou NR v Indickém oceánu, Réunion ležící cca 800 km východně od Madagaskaru tvoří dohromady s ostrovy Mauricius a Rodrigues souostroví Maskarény. Réunion a Paříž dělí vzdálenost téměř 9400 km, a jedná se tak o nejvzdálenější území EU. Na ostrově žije asi 856 tisíc obyvatel a hlavním městem je Saint-Denis.

²⁰ Kol. autorů. *Martinique*. *Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

²¹ ESA. *Europe's Spaceport* [online]. (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

²² European Commission, pozn. 10, str. 21.

²³ European Commission. *Regional programme Guyane Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

²⁴ European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - French Guiana (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

Réunion byl osídlen v 17. století Francouzi, kteří přivezli otroky z východní Afriky aby pracovali na kávových a třtinových plantážích. Do roku 1946 byl francouzskou kolonií, poté se stal zámořským departementem Francie.²⁵

Tradičními činnostmi Réunionu jsou zemědělství (hlavně cukrová třtina, maso a mléko), rybolov, stavebnictví a sektor veřejných prací. Mezi jeho modernější aktivity patří cestovní ruch, zemědělsko-potravinářský průmysl, biomedicínský výzkum, technologie spojené s pěstováním mikrořas a průmysl solární energie.

Hlavními obory *Université de La Réunion* jsou právo, ekonomie a management, humanitní vědy, technologie a zdravotnictví.²⁶

Přibližně 23 % rozpočtu EU je alokováno na přizpůsobení se změně klimatu (zvýšení výroby energie z obnovitelných zdrojů a energetické účinnosti; lepší řízení přírodních rizik; zachování biologické rozmanitosti). Další cíle jsou zlepšení infrastruktury (doprava, vysokorychlostní internetové sítě, vzdělávací a zdravotnická infrastruktura), podpora zakládání MSP a jejich konkurenceschopnosti a udržitelný rozvoj městských oblastí.²⁷ Rozpočet EU pro období 2014-2020 činil přes 2 mld. EUR.²⁸

1.2.6 Mayotte

Mayotte je v důsledku změny statusu vůči EU v roce 2014 nejmladším NR. Nachází se mezi africkým kontinentem a Madagaskarem, na severním konci Mosambického průlivu, a je jedním ze čtyř hlavních ostrovů tvořících Komorské souostroví (společně s ostrovy státu Komory). Na ostrovech s hlavním městem Mamoudzou žije téměř 300 tisíc obyvatel.

Ostrov Mayotte se v roce 1843 dostal pod francouzskou kontrolu a spolu s dalšími Komorskými ostrovy a Madagaskarem se na počátku 20. století stal součástí jednoho francouzského zámořského území. Samostatně je spravován od roku 1975,

²⁵ Kol. autorů. *Réunion. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

²⁶ European Commission, pozn. 10, str. 41.

²⁷ European Commission. *Interregional programme Réunion Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

²⁸ European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Reunion Island (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

kdy tři nejsevernější ostrovy Komor vyhlásily nezávislost. Status Mayotte vůči Francii byl v roce 2001 změněn na COM. Místní referendum v roce 2009 schválilo změnu statusu Mayotte na DOM s účinností od roku 2011.²⁹ O tři roky později se stal NR EU.

Ekonomika Mayotte je založena především na zemědělství (2/3 povrchu souostroví) a převaze terciárního sektoru (2/3 vytvořených pracovních míst a bohatství). Mayotte nemá nerostné ani energetické zdroje, a spoléhá se na několik malých průmyslových odvětví ve stavebnictví a sektoru veřejných prací. Odvětví cestovního ruchu představuje vysoký potenciál - nedostatek infrastruktury je však stále překážkou jeho úspěchu.

Mayotte je domovem univerzitního centra pro školení a výzkum. Má čtyři oddělení a 710 studentů. Plánuje se vybudování mořského centra s využitím analytické a výzkumné laboratoře.³⁰

Pokud jde o evropský plán pro regionální rozvoj, 22 % rozpočtu míří na investice do odvětví vody a odpadů pro dosažení souladu s právními předpisy EU v oblasti životního prostředí. Dalším cílem je zlepšení sociální a zdravotní infrastruktury a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku zvýšením energetické účinnosti ve veřejných i soukromých budovách a rozvojem výroby obnovitelných energií.³¹ Na dosažení cílů na ostrově Mayotte vyčlenila EU 278 mil. EUR.³²

1.3 Portugalské NR

Azorské ostrovy a Madeira jsou jedinými autonomními regiony Portugalska s právní úpravou zakotvenou v sedmé hlavě portugalské ústavy. Ústava v zásadě uznává jejich

²⁹ Kol. autorů. *Mayotte. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

³⁰ European Commission, pozn. 10, str. 37.

³¹ European Commission. *Regional programme Mayotte 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

³² European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Mayotte (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

zeměpisná, ekonomická, sociální a kulturní specifika a zaručuje jejich autonomii v mnoha oblastech, včetně té legislativní.³³

Každý z autonomních regionů má vlastní politický a správní řád a vlastní orgány státní moci, jimiž jsou regionální vláda (*Regional Government*) a zákonodárné shromáždění (*Legislative Assembly*). President republiky pak jmenuje pro každý region představitele (*Representative of the Republic*), jehož funkční období odpovídá tomu presidentskému.³⁴

Mezi oblasti, v nichž jsou regiony nadány autonomií, patří kultura, životní prostředí, zemědělství, nerostné a podobné zdroje, bydlení, infrastruktura, obchodní a průmyslový rozvoj, zdraví, vzdělávání, sport a cestovní ruch. Regiony jsou zmocněny např. také k uplatňování vlastního daňového režimu a přizpůsobení národního fiskálního systému vlastním regionálním potřebám, v mezích stanovených rámcovými zákony republiky. V oblastech obrany a zahraničních věcí má výhradní pravomoci portugalská vláda, a v rámci legislativní činnosti nesmí autonomní regiony zasahovat do oblastí vyhrazených pravomocím portugalského parlamentu. Mezi ty patří ratifikace smluv, regulace volebních záležitostí, politických stran a sdružení, definice zločinů, měnový systém, základní práva a svobody, stejně jako vymezení základních principů v různých oblastech, jako je ochrana životního prostředí a sociální zabezpečení.³⁵

Ve všech výše zmíněných oblastech však mají ostrovy právo být konzultovány ve věcech, které se jich přímo týkají. To samé platí pro právo ostrovů účastnit se a být zastoupeny při vyjednávání mezinárodních smluv. Pokud jde o právo EU, za jeho provádění je odpovědná pouze portugalská vláda, která zároveň nese odpovědnost za neprovedení směrnic EU na Madeiře a na Azorech.³⁶

³³ Ústava Portugalské Republiky. Čl. 225.

³⁴ Ústava Portugalské Republiky. Čl. 230 a 231.

³⁵ Ústava Portugalské Republiky. Čl. 227 a 228.

³⁶ MURRAY, pozn. 8, s. 127.

1.3.1 Azory

Azorské souostroví leží v severním Atlantském oceánu, přibližně 1500 km západně od Lisabonu a 3600 km východně od Severní Ameriky. Ostrovy jsou vulkanického původu a jsou charakteristické svou zelenou krajinou, členitým pobřežím a hornatým terénem. Hora Pico (2 351 m), která se nachází na ostrově Pico, je zároveň nejvyšším bodem Portugalska. Plocha mořského povrchu Azor zahrnutého do jejich 200 mil dlouhé mořské hranice je 954 496 km², což z nich činí jednu z největších výlučných ekonomických zón³⁷ v EU. Hlavním městem je Ponta Delgada, a celkem žije na souostroví cca 250 tisíc obyvatel.³⁸

Vysoká hustota obyvatelstva a omezené ekonomické příležitosti vyvolaly rozsáhlou emigraci, zejména do Spojených států a Kanady, která trvala od konce 19. až do 20. století. Izolace ostrovů se v posledních desetiletích zmenšila a komunikace se výrazně zlepšila - každý ostrov má letiště nebo přistávací dráhu. Lajes a Santa Maria se během druhé světové války staly důležitými leteckými základnami a centry komunikace mezi Spojenými státy a Evropou. Od roku 1951 udržují Spojené státy po dohodě s Portugalskem leteckou základnu Organizace Severoatlantské smlouvy (NATO) na Lajes.³⁹ Stejně jako Madeira disponují ostrovy statutem autonomní oblasti od roku 1976.

Tradičními činnostmi Azor jsou chov dobytka pro produkci mléka (více než 30 % portugalské produkce) a masa, rybolov a agropotravinářský průmysl (sýry, mléko, máslo, rybí konzervy, čaj, ananas a víno). Cestovní ruch je také významnou ekonomickou činností zajišťující výrazné tempo hospodářského růstu. Mezi další aktivity souostroví patří oceánografie, prostorové technologie a biotechnologie.

Azorská univerzita, založená v roce 1976, má nyní kolem 3000 studentů. Mezinárodní uznání univerzity roste zejména v oblastech vědy a technologie moře a rybolovu (studium hlubokých vod, podmořských hor, hydrotermálních hlubinných průduchů), životního prostředí a změny klimatu, jakož i biologické rozmanitosti,

³⁷ **Oblast moře do vzdálenosti 200 námořních mil (370 km) od pobřeží; její součástí je pobřežní moře.**

³⁸ European Commission, pozn. 10, str. 6.

³⁹ Kol. autorů. *Azores. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

vulkanologie/seismologie, agroprůmyslové a mořské biotechnologie a vesmírné technologie.⁴⁰

Hlavními cíli rozvojového programu EU na Azorech jsou podpora přenosu znalostí z výzkumu a vývoje (VaV) do MSP; podpora konkurenceschopnosti podniků v regionu; podpora udržitelné dopravy především rozvojem a zlepšováním nízkouhlíkových dopravních systémů; investice do vzdělávání, školení a odborné přípravy zaměřené na dovednosti a celoživotní vzdělávání; podpora rozvoje obnovitelných zdrojů energie a zlepšování energetické účinnosti v podnicích a budovách; a podpora udržitelné a kvalitní zaměstnanosti a mobility pracovních sil.⁴¹ Na jejich dosažení byl v letech 2014-2020 vyčleněn rozpočet přes 1,5 mld. EUR.⁴²

1.3.2 Madeira

Atlantské souostroví ležící 900 km jihozápadně od Portugalska a 550 km západně od afrického pobřeží tvoří dva hlavní ostrovy – Madeira a Porto Santo – a dvě skupiny malých neobydlených ostrovů: Ostrovy Desertas (zákonně chráněná zóna od roku 1990; klasifikovaná jako přírodní rezervace v roce 1995) a ostrovy Selvagens (právně chráněny od roku 1971 jako první přírodní rezervace v Portugalsku). Hlavní město Funchal leží na ostrově Madeira a celkem žije na obou ostrovech přes 250 tisíc lidí.

Ostrovy byly objeveny v roce 1418 a osidlování Portugalci začalo v roce 1420. Ostrovy byly následně několik století využívány jako plantáže mnohých surovin, zejména cukrové třtiny. Po přesunu pěstování třtiny do Brazílie se hlavní komoditou Madeiry stalo víno. První skupiny turistů dorazily na Madeiru v půlce 19. století.⁴³

Ekonomika Madeiry se primárně opírá o sektor služeb převážně v oblasti cestovního ruchu, který představuje hlavní zdroj příjmů. Tradičními zemědělskými produkty jsou banány, cukrová třtina, květiny a víno. Průmysl je na Madeire relativně

⁴⁰ European Commission, pozn. 10, str. 7.

⁴¹ European Commission. *Regional OP Azores (Autonomous Region)* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

⁴² European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Azores (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

⁴³ Kol. autorů. *Madeira Islands. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

malý a omezený: kromě tradičního řemeslného průmyslu spojeného s vyšíváním, gobelínem a výrobou proutěného zboží, které je nyní více orientováno na export, existují také průmyslové činnosti související s potravinami, nápoji a tabákem.

University of Madeira je domovem čtyř výzkumných center a sídlí zde další výzkumná zařízení, která v současnosti rozvíjejí vědecké aktivity v několika oborech. Nejdůležitějším výzkumným centrem je *Madeira Interactive Technologies Institute* (M-ITI).⁴⁴

Více než 10 % prostředků evropského programu je alokováno na podporu konkurenceschopnosti a inovací v podnicích. 11 % je věnováno na podporu vytváření pracovních míst a posílení endogenních zdrojů, s cílem dosažení 75 % zaměstnanosti lidí ve věku 20–64 let. Více než 21 % je věnováno na podporu vzdělávání a kvalifikace za účelem snížení předčasného ukončení školní docházky na 10 % (z 23,2 % v roce 2011). Téměř 5 % financování je zaměřeno na podporu přechodu k nízkouhlíkové ekonomice, především v oblasti investic do energetické účinnosti a udržitelné městské mobility s cílem zajistit udržitelný rozvoj energetického sektoru.⁴⁵ Pro období 2014–2020 byl schválen rozpočet 866 mil. EUR.⁴⁶

1.4 Španělské NR

Pod Španělsko spadá jediný NR – Kanárské ostrovy. Na rozdíl od portugalské ústavy a jejímu přístupu k NR, španělská ústava Kanárským ostrovům speciální status neurčuje, a ty tak spadají do obecné úpravy autonomních komunit Španělska v její osmé hlavě. Ústava však v několika případech bere ohledy na specifika ostrovních regionů – konkrétně Kanárských a Baleárských ostrovů.

Administrativní orgány Kanárských ostrovů se skládají z regionální vlády a parlamentu pro souostroví jako celek, a dále ostrovní Rady („*Cabildo*“) pro každý ostrov v souostroví a obecních úřadů. *Cabildos* zastupují regionální vládu na svých

⁴⁴ European Commission, pozn. 10, str. 27.

⁴⁵ European Commission. *Regional OP Madeira (Autonomous Region)* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

⁴⁶ European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Madeira (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

příslušných ostrovech, které spravují v rámci pravomoci na ně přenesené regionálním parlamentem. *Cabildos* mohou dále přenášet pravomoci na obecní úřady.⁴⁷

*„Španělsko vždy uznávalo specifickou situaci Kanárských ostrovů z hlediska geografie, vzdálenosti, izolace, klimatu a chudých přírodních zdrojů. Zákon 30/72 ze dne 22. července 1972 o hospodářském a daňovém režimu Kanárských ostrovů definuje řadu výjimek z různých daňových systémů, které tvoří španělský fiskální režim. Rovněž zakazuje všechny typy monopolů na zboží a služby. V důsledku přistoupení Španělska k EU musel být zákon mnohokrát novelizován.“*⁴⁸

1.4.1 Kanárské ostrovy

Atlantské souostroví ležící severozápadně od Sahary a asi 2000 km od Madridu tvoří sedm ostrovů - Gran Canaria, Fuerteventura, Lanzarote, Tenerife, La Palma, La Gomera, a Ferro. Hlavními provinčními městy jsou Las Palmas de Gran Canaria a Santa Cruz de Tenerife. Na souostroví žije přes 2 mil. obyvatel. Aktivní sopka Pico de Teide na ostrově Tenerife je zároveň nejvyšším bodem Španělska.

Z hlediska novodobých dějin je zásadní rok 1479, kdy byla v Alcáçovas podepsána smlouva mezi Portugalci a Španěly. Tato smlouva uznala španělskou kontrolu nad Kanárskými ostrovy, ale také potvrdila portugalskou držbu Azorských a Kapverdských ostrovů, a Madeiry. Ostrovy poté sloužily jako nepostradatelná spojnice mezi Evropou a nově objevenou Amerikou. V roce 1936 gen. Francisco Franco použil ostrovy jako první základnu nacionalistického povstání, které odtud vedlo do španělského Maroka.⁴⁹

Tradičními činnostmi Kanárských ostrovů jsou pěstování banánů, rajčat a brambor, chov dobytka, rybolov, chov ryb, zemědělství, vinařství, zemědělsko-potravinářský průmysl, ale i energetika a odsolování mořské vody. Modernějšími odvětvími jsou výzkum a vývoj v biomedicině, astronomie a cestovní ruch.

⁴⁷ Ústava Španělského Království. Čl. 69 odst. 3 a čl. 141 odst. 4

⁴⁸ MURRAY, pozn. 8, s. 125.

⁴⁹ RODRIGUEZ, Vicente. *Canary Islands. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].

Univerzita Las Palmas de Gran Canaria se specializuje na zdraví, oceánografii, akvakulturu a informační a komunikační technologie. Univerzita La Laguna se specializuje na humanitní a sociální vědy, biomedicínské inženýrství, zdraví, energetiku a životní prostředí.⁵⁰

Priority regionálního programu EU spočívají ve zvyšování konkurenceschopnosti výrobního sektoru prostřednictvím inovací a informačních technologií a internacionalizaci ekonomiky; zlepšení rozmístění a kvality dopravní infrastruktury pro propojení ostrovů a celého souostroví s ostatními regiony; optimalizaci nabídky základních přírodních zdrojů pro socioekonomický systém v rámci environmentální udržitelnosti; vytváření pracovních míst, zvyšování úrovně vzdělání a snižování míry chudoby; a zmírňování dodatečných nákladů vyplývajících ze statusu NR.⁵¹ Celkový rozpočet činil v období 2014-2020 přes 1,5 mld. EUR.⁵²

⁵⁰ European Commission, pozn. 10, str. 11.

⁵¹ European Commission. *Canary Islands ERDF 2014-20 OP* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022].

⁵² European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Canary Islands (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020].

2. Část - Úprava nejvzdálenějších regionů v primárním právu EU

2.1 Evoluce právní úpravy

Současný právní postoj k NR je důsledkem evoluce definované zejména judikaturou Evropského soudního dvora (ESD)⁵³, který v několika případech usměrnil výklad až do dnešní podoby. Část práce je tedy zaměřena na vývoj právní úpravy od samého počátku dnešní EU, včetně relevantní judikatury a její provázanosti s předchůdci⁵⁴ dnešního tandemu článků 349 a 355 Smlouvy o fungování EU (SFEU) (tzv. „Lisabonská“) upravujících NR. Rozdělena je na etapy ohraničené zásadními momenty definujícími přístup EU k NR.

Je nutné připomenout, že v rámci historického vývoje se nehovoří o NR vždy ve smyslu dnešního geografického vymezení. Původní verze článku 227 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) z roku 1957 byla navržena čistě k potřebám Francie jakožto členského státu, a článek se tak vztahoval pouze na její zámořská území. Z toho důvodu nenabízel dostatečnou přizpůsobivost pro začlenění nových území s jinými strukturami a ústavními vztahy se svými členskými státy.⁵⁵

Změna přišla až v roce 1999 v podobě článku 299 Smlouvy o založení Evropského společenství (ES) (tzv. „Amsterodamská“), který zahrnoval též španělská a portugalská území. Až článek 349 SFEU nabídl seznam NR v podobě, v jaké jsou známy dodnes, vyjímaje od té doby proběhlé změny.⁵⁶

⁵³ Dnes je Soudní dvůr jednou ze složek Soudního dvora Evropské unie (SDEU) společně s tribunálem a specializovanými soudy (čl. 19 odst. 1 SFEU)

⁵⁴ Čl. 227 odst. 2 Smlouvy o EHS a čl. 299 odst. 2 Smlouvy o ES.

⁵⁵ MURRAY, pozn. 8, s. 29

⁵⁶ Změna statusu ostrova Sv. Bartoloměj a začlenění ostrova Mayotte mezi NR

2.1.1 I. Etapa – 1957-1978

Pro nalezení původu právní úpravy je třeba na časové ose zamířit do poválečného období v Evropě a ke zrození myšlenky, která se během desítek let vyvinula až do dnešní EU. Evropané byli odhodláni společně zabránit opakování podobného konfliktu, a na pozadí probíhala studená válka mezi západem a východem. Po vytvoření Rady Evropy v roce 1949 se o dva roky později šest evropských zemí – Francie, Německo, Itálie a země Beneluxu – domluvilo na společném řízení jejich uhelných a ocelových průmyslů v úmyslu zabránit výrobě a použití válečných zbraní proti sobě navzájem, a vytvořily Evropské sdružení uhlí a oceli (ESUO).⁵⁷ 25. března 1957 byly stejnými státy a na stejném principu podepsány Římské smlouvy zakládající Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom).

Článek 227 Smlouvy o EHS (dále jen „Smlouva“), který plnil úlohu základního ustanovení v rámci teritoriálního vymezení zmiňoval kromě členských států i území, nad kterými tyto státy vykonávaly jurisdikci. Druhý odstavec se kromě Alžírsko vztahoval na francouzská zámořská území (DOM), která mají dnes status NR. Odstavec zněl následovně:

Na Alžírsko a francouzské zámořské departementy se vztahují ihned po vstupu této smlouvy v platnost její zvláštní i obecná ustanovení, která se týkají

- *volného pohybu zboží,*
- *zemědělství, s výjimkou čl. 40 odst. 4,*
- *volného pohybu služeb,*
- *pravidel hospodářské soutěže,*
- *ochranných opatření stanovených v člancích 108, 109 a 226,*
- *orgánů.*

Podmínky použití ostatních ustanovení této smlouvy určí Rada na návrh Komise jednomyslnými rozhodnutími nejpozději do dvou let od vstupu této smlouvy v účinnost.

Orgány Společenství budou v rámci postupů stanovených touto smlouvou, zejména článkem 226, dbát o hospodářský a sociální rozvoj těchto oblastí.

Druhý odst. článku tak stanovil okamžité použití hlavních zásad společného trhu na DOM a Alžírsko a úpravu pro použití dalších ustanovení Smlouvy. Takové úpravy měly být prostřednictvím rozhodnutí Rady EHS provedeny během přechodného období, tj. před 1. lednem 1960.⁵⁸ K tomu však v praxi nedošlo.

Zásadním nedostatkem byl taxativní seznam oblastí právní úpravy, které měly být na DOM aplikovány. I přes jasný cíl zákonodárců – začlenit DOM do působnosti Smlouvy v celém jeho rozsahu – byl článek kvůli své struktuře vykládán protichůdně, a za závazné byly považovány pouze oblasti právní úpravy v článku explicitně uvedené.⁵⁹ Po uplynutí přechodného období tak k žádným rozhodnutím nedošlo a panoval obecný názor, že se instituce zásadně necítily být článkem vázány.⁶⁰

2.1.2 II. Etapa – 1978-1999

Použití ustanovení článku 227 se na delší dobu ocitlo v mrtvém bodě, oživené až v roce 1978 díky rozsudku ESD č. 148/77 ve věci *Hansen* (dále jen „Hansen“).⁶¹ Jednalo se o otázku aplikace daňového režimu při importaci rumu z DOM do Evropy. Soud rozsudkem *Hansen* potvrdil, že se uplatní stejný daňový režim, jako kdyby se jednalo o Francii, tedy potvrdil plnou aplikaci Smlouvy na DOM.⁶²

Otázkou však nadále zůstávalo, jakým způsobem je možné odchýlit se od právní úpravy tak, aby tím nebyla narušena samotná podstata práva Společenství. Za tímto účelem byla v letech 1989-1991 přijata rozhodnutí Rady POSEI, konkrétně POSEIDOM⁶³, POSEIMA⁶⁴ a POSEICAN⁶⁵, týkající se francouzských DOM,

⁵⁸ MURRAY, pozn. 8, s. 51.

⁵⁹ KOCHENOV, Dimitry. *EU Law of the Overseas: Outermost Regions, Associated Overseas Countries and Territories, Territories Sui Generis*. The Hague: Kluwer Law International, 2011. ISBN 978-904-113-445-5. 1. Kapitola (3.2), odst. 3.

⁶⁰ ZILLER, Jacques. *The European Union and the Territorial Scope of European Territories* [online]. 2007. [cit. 12.12.2021].

⁶¹ Judgment of the Court of 10 October 1978. Case 148/77.

⁶² Case 148/77. Odst. 11

⁶³ 89/687/EEC: Council Decision of 22 December 1989 establishing a Programme of options specific to the remote and insular nature of the French overseas departments (POSEIDOM)

⁶⁴ 91/315/EEC: Council Decision of 26 June 1991 setting up a programme of options specific to the remote and insular nature of Madeira and the Azores (Poseima)

portugalské Madeiry a Azorů a španělských Kanárských ostrovů, a upravující právě problematiku možného odchýlení se od obecného znění Smlouvy (viz podkapitola 3.3.1) (*pozn. Legální základ pro POSEIDOM a POSEIMA/POSEICAN byl odlišný, vzhledem ke skutečnosti že portugalská a španělská území nebyla součástí čl. 227 odst. 2 Smlouvy – jasně však bylo poukázáno na podobnost těchto území a nutnost aplikovat na ně stejná pravidla*).

V následujícím období vynesl ESD čtyři zásadní rozsudky. Nejprve ve věcech *Legros (1992)*⁶⁶ a *Lancry (1994)*⁶⁷, ve kterých soud v zásadě posoudil za nelegální odchylovat se od právní úpravy *acquis* (zkráceně z francouzského *Acquis communautaire* - právní řád EU) v oblastech, které jsou v článku vyjmenovány.⁶⁸ Tím byla postavena tvrdá překážka před zákonodárce, kteří se nemohli odchylovat od řady zásadních ustanovení evropského práva, a tím dosáhnout samotného cíle úpravy NR ve Smlouvě. Nastalá situace volala po řešení, kterým se o několik let později stal článek 299 Smlouvy o ES.⁶⁹ Seznam nedotknutelných ustanovení byl z článku kompletně odstraněn.

Poslední rozsudky ESD znamenaly posun k modernímu pojetí evropského právního statusu NR. Konkrétně se jednalo o rozsudky ve věcech *Chevassus-Marche (1998)*⁷⁰ a *Sodiprem-SARL (1998)*⁷¹. Soud zde uznal za možné odklonit se od jakéhokoliv ustanovení *acquis* v případě, že se jedná o odklon „*nutný, adekvátní a přesně vymezený*.“⁷² Soudem byl tedy uznán speciální legální status NR, a to velice pravděpodobně ve světle v té době již navrženého čl. 299 odst. 2 „Amsterodamské“ smlouvy.

⁶⁵ 91/314/EEC: Council Decision of 26 June 1991 setting up a programme of options specific to the remote and insular nature of the Canary Islands (Poseican)

⁶⁶ Judgment of the Court of 16 July 1992. Case C-163/90.

⁶⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. srpna 1994. Spojené věci C-363/93, C-407/93, C-408/93, C-409/93, C-410/93 a C-411/93.

⁶⁸ Spojené věci C-363/93, C-407/93, C-408/93, C-409/93, C-410/93 a C-411/93. Odst. 37.

⁶⁹ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (3.2), odst. 14

⁷⁰ Judgment of the Court of 19 February 1998. Case C-212/96.

⁷¹ Judgment of the Court of 30 April 1998. Joined cases C-37/96 and C-38/96.

⁷² Judgment of the Court of 19 February 1998. Case C-212/96. Odst. 49.

2.1.3 III. Etapa – 1999-2009

Politické a ekonomické pozadí se v této době zásadně lišilo od doby vzniku EHS. Již neprobíhala studená válka a světové války byly z politického hlediska dávnou minulostí, a podstatně rozšířená Unie (z původních 6 na 27 států) podléhala jednotnému trhu osob, výrobků, služeb a kapitálu zavedenému „Maastrichtskou“ smlouvou z roku 1993.⁷³

„Tyto velké změny v celkovém politickém a ekonomickém prostředí současné doby ve srovnání s rokem 1957 se odrážejí také v odlišné pozici území členských států. Proces dekolonizace zahájený v 50. letech 20. století pokračoval i v dalších desetiletích, takže dnes většina původních území, na která se vztahoval původní článek 227, získala od té doby nezávislost. Kromě toho se s přistoupením nových členských států objevila nová území, která požadovala alternativní řešení k původnímu rámci podle článku 227.“⁷⁴ Důsledkem zmíněných vlivů byl článek 299 „Amsterodamské“ smlouvy (verze upravující Smlouvu o ES z roku 1999 – dále jen „Smlouva“), jehož druhý odstavec upravující NR zněl následovně:

Ustanovení této smlouvy se vztahují na francouzské zámořské departementy, Azory, Madeiru a Kanárské ostrovy.

S ohledem na strukturální sociální a hospodářskou situaci francouzských zámořských departementů, Azor, Madeiry a Kanárských ostrovů, ke které přispívá jejich odlehlost, ostrovní povaha, malá rozloha, složitý povrch a podnebí, hospodářská závislost na malém množství produktů, přičemž neměnnost a spolupůsobení těchto faktorů vážným způsobem ohrožuje jejich rozvoj, přijme Rada kvalifikovanou většinou na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem zvláštní opatření zaměřená zejména na stanovení podmínek uplatňování Smlouvy v těchto regionech, včetně společných politik.

⁷³ MURRAY, pozn. 8, s. 79.

⁷⁴ MURRAY, pozn. 8, s. 80.

Rada při přijímání příslušných opatření uvedených v druhém pododstavci zohlední oblasti, jako jsou celní a obchodní politika, fiskální politika, svobodná pásma, zemědělská politika a politika rybolovu, podmínky dodávek surovin a základního spotřebního zboží, státní podpory a podmínky přístupu ke strukturálním fondům a horizontálním programům Společenství

Rada přijme opatření uvedená v druhém pododstavci s ohledem na zvláštní charakter a omezení nejvzdálenějších regionů, aniž by narušila integritu a soudržnost právního řádu Společenství, která zahrnuje také vnitřní trh a společné politiky.

Při porovnání článku s jeho předchůdcem je prvním patrným rozdílem seznam území, na která se ustanovení vztahuje. Zůstaly francouzské DOM, a přibyly portugalské Azory a Madeira a španělské Kanáry. Vypuštěno bylo naopak Alžírsko, které v roce 1962 získalo v důsledku Alžírské války nezávislost.

Dalšími rozdíly jsou konkrétně vymezené nevýhody a omezení regionů, uznání platnosti evropského práva v regionech v jeho plném rozsahu (s ohledem na strukturální sociální a hospodářskou situaci) a zdůraznění partikulárních oblastí zvýšeného zájmu. Konečným rozdílem je podmínění přijímání opatření Radou zachováním integrity a soudržnosti právního řádu, na rozdíl od původního ustanovení, které Radu pouze zavazovalo k zajištění hospodářského a sociálního rozvoje regionů.⁷⁵

Podrobně jsou jednotlivá ustanovení vysvětlena v následující podkapitole (vzhledem ke značné podobnosti tohoto článku s článkem 349 SFEU).

2.1.4 IV. Etapa – 2009 - současnost (Článek 349 SFEU)

Dle článku 355 odst. 1 SFEU se na NR vztahují ustanovení smluv v souladu s článkem 349. Článek 349 SFEU je tedy jádrem současné právní problematiky NR v rámci primárního práva EU, a proto je nutné rozebrat jednotlivá ustanovení, která

⁷⁵ MURRAY, pozn. 8, s. 116..

článek obsahuje. Díky tomu bude možné jasně vymezit základní principy definující aplikaci platného *acquis* na oblast NR.

„S ohledem na strukturální sociální a hospodářskou situaci Guadeloupu, Francouzské Guyany, Martiniku, Mayotte, Réunionu, Svatého Martina, Azor, Madeiry a Kanárských ostrovů, která je prohlubována jejich odlehlostí, ostrovní povahou, malou rozlohou, složitým povrchem a podnebím a hospodářskou závislostí na malém množství produktů, přičemž neměnnost a spolupůsobení těchto faktorů vážným způsobem ohrožuje jejich rozvoj, přijímá Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem konkrétní opatření zaměřená zejména na vytvoření podmínek pro uplatnění Smluv v těchto regionech, včetně společných politik. Pokud jsou dotyčná konkrétní opatření přijímána Radou zvláštním legislativním postupem, rozhoduje rovněž na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem.“⁷⁶

Z první věty předchozího odstavce je zřejmé, že se ustanovení vztahuje na uzavřený seznam regionů, a implicitně stanovuje, že pro zařazení, či odebrání regionu je nezbytný patřičný právní proces (viz kapitola 2.3). Skutečnost, že právní režim podle čl. 349 SFEU je vyhrazen pouze konkrétním územím, potvrzuje např. negativní odpověď Komise z roku 2000 na otázku možnosti aplikace čl. 299 odst. 2 smlouvy o ES na území Sicílie a Sardinie.⁷⁷

Dalším definujícím prvkem NR je vliv negativních faktorů na jejich rozvoj. Konkrétně se jedná o odlehlost, ostrovní povahu, malou rozlohu, složitý povrch a podnebí a hospodářskou závislost na malém množství produktů. Patrně není nutné, aby všechny zmíněné faktory působily na dané území najednou (např. ne všechny NR jsou ostrovní povahy). Na druhou stranu, existence jednoho z faktorů nemusí nutně podmiňovat zařazení území do právního režimu NR. Zásadní v této otázce je především skutečnost, zda mají negativní faktory dostatečný vliv na to, aby vážným způsobem ohrozily rozvoj daných regionů.⁷⁸

„Opatření uvedená v prvním pododstavci se týkají zejména celní a obchodní politiky, daňové politiky, svobodných pásem, zemědělské politiky a politiky rybolovu,

⁷⁶ Čl. 349 odst. 1 SFEU

⁷⁷ WRITTEN QUESTION E-2225/00 by Sebastiano Musumeci (UEN) to the Commission.

⁷⁸ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (3.1), odst. 4.

podmínek pro zásobování surovinami a základním spotřebním zbožím, státních podpor a podmínek přístupu ke strukturálním fondům a horizontálním programům Unie.

*Rada přijme opatření uvedená v prvním pododstavci s ohledem na zvláštní charakter a omezení nejvzdálenějších regionů, aniž by narušila integritu a soudržnost právního řádu Unie, která zahrnuje také vnitřní trh a společné politiky.*⁷⁹

Tato ustanovení slouží k zajištění rovnováhy mezi dvěma zásadními principy práva EU v oblasti NR. Prvním je princip aplikace *acquis* v celé jeho působnosti na NR, druhým je možnost odchýlení se od některých jeho ustanovení v případě vhodnosti s ohledem na partikulární potřeby NR. Existují zde tedy určité limity, které by evropská legislativa neměla překračovat. Jednak v podobě seznamu nejvýznamnějších legislativních oblastí (ačkoliv seznam není uzavřen, a dává tedy unijním orgánům prostor pro interpretaci), a také v podobě explicitního zákazu narušovat integritu a soudržnost právního řádu Unie, zahrnující vnitřní trh a společné politiky.

2.2 Odchylky od práva EU

Možnost odchýlení se od evropského práva je jedním ze základních prvků definujících postoj k NR. Aby mohl být čl. 349 SFEU užit jako právní základ, musí být splněn patřičný legislativní postup. Tím je tzv. zvláštní legislativní postup, kdy „...Rada přijímá na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem konkrétní opatření...“⁸⁰ Na rozdíl od řádného legislativního postupu, založeného na principu spolurozhodování, má u zvláštního postupu Evropský parlament (EP) jen omezenou úlohu. Rada není povinna stanovisko EP zohlednit. Rada pak bude v souladu s čl. 16 odst. 3 Smlouvy o Evropské Unii (SEU) rozhodovat kvalifikovanou většinou.

Relevantní problematikou je také uplatňování čl. 349 SFEU jako právního základu samostatně, či kumulativně s jinými ustanoveními. Soudní dvůr svým

⁷⁹ Čl. 349 odst. 2 a 3 SFEU.

⁸⁰ Čl. 349 odst. 1 SFEU.

rozsudkem z roku 2015⁸¹ potvrdil, že při splnění podmínek může čl. 349 SFEU sloužit jako samostatný právní základ, a zplnomocňuje Radu k přijímání konkrétních opatření zaměřených na vytvoření podmínek pro uplatnění v těchto (nejvzdálenějších) regionech nejen ustanovení Smluv, nýbrž i ustanovení sekundárního práva.⁸² Na základě tohoto rozsudku má Rada mnohem větší flexibilitu při přijímání opatření, jelikož se nemusí opírat o kumulativní právní základ který by přijetí daných opatření mohl výrazně ztížit (např. kdyby bylo podle ustanovení tvořícího právní základ nutné jednohlasné hlasování).

Oblastmi, ve kterých je odchylování se od *acquis* nejpravděpodobnější, jsou celní a obchodní politiky, daňové politiky, svobodná pásma, zemědělské politiky a politiky rybolovu, podmínky pro zásobování surovinami a základním spotřebním zbožím, státní podpory a podmínky přístupu ke strukturálním fondům a horizontálním programům Unie.⁸³

Bližší specifikace jednotlivých druhů opatření je k nalezení mj. ve sděleních Komise týkajících se NR, počínaje sdělením z roku 2004, a dalšími z let 2008, 2012 a 2017 (viz kapitola 3.1). Příkladem v oblasti zemědělství jsou opatření týkající se tradičních produktů NR, hlavně cukru, banánů, rýže a ananasů. „*Cílem těchto opatření je kompenzovat dodatečné náklady vzniklé v důsledku odlehlosti a izolace a snížit ceny pro koncové uživatele podporou hospodářské soutěže mezi zdroji dodávek. Tyto výhody musí být přeneseny na koncové uživatele. Zvláštní režim zásobování má zabránit narušení tradičních obchodních toků a zajistit zachování podílu produktů dodávaných Společenstvím.*“⁸⁴ Podobná opatření jsou přijímána i v oblasti rybolovu.

V oblasti dopravy je možné zmínit automatické řazení přístavů příslušících NR mezi vstupní a výstupní body pro pozemní infrastrukturu globální sítě EU (bez nutnosti splnění podmínky objemu přepravy).⁸⁵

⁸¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 2015. Spojené věci C-132/14 až C-136/14.

⁸² Spojené věci C-132/14 až C-136/14. Bod 79.

⁸³ Čl. 349 odst. 2 SFEU

⁸⁴ Commission report on the measures to implement Article 299(2) - the outermost regions of the European Union. COM/2000/0147 final. Část A (1), odst. 5.

⁸⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1315/2013 ze dne 11. prosince 2013 o hlavních směrech Unie pro rozvoj transevropské dopravní sítě. Čl. 20 odst. 2 písm. d)

„Ačkoli článek nestanoví žádné lhůty pro odchylky, každá z nich by měla být časově omezena,“ s tím že opatření podléhají přezkumu, a v případě vhodnosti „dochází k prodloužení platnosti odchylek, které jim poskytují přinejmenším de facto kvazitrvalost.“⁸⁶

2.3 Změny statusu území zámořské Evropy

Důležitou součástí evropského práva v souvislosti se zámořskými územími je možnost změny právního statusu. V rámci této problematiky budou představeny tři situace, kdy k podobné změně může dojít.

První situací je změna v politickém, potažmo ústavním uspořádání členského státu. Zároveň se jedná z hlediska evropského práva o situaci nejjednodušší⁸⁷ – právní proces probíhá na poli samotného členského státu, změna statusu z pohledu EU je spíše formalitou. Příkladem je ostrov Svatý Bartoloměj, který v roce 2003 hlasoval pro odtržení od Guadeloupe s cílem stát se samostatným zámořským společenstvím (COM) Francie. Tím na Svatý Bartoloměj přešel stejný právní režim, jako platil na DOM Guadeloupe, v té době podle čl. 299 odst. 2 „Amsterodamské“ smlouvy. V první verzi SFEU měl potom automaticky postavení NR. S účinností k 1.1.2012 se status ostrova na žádost Francie změnil z NR na status zámořské země a území (ZZÚ) podle přílohy č.2 SFEU. Toto představuje druhou situaci vedoucí ke změně statusu.

Evropská rada může z podnětu dotyčného členského státu přijmout rozhodnutí, kterým se vůči Unii mění status dánské, francouzské nebo nizozemské země nebo území uvedených v odstavcích 1 a 2. Evropská rada rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Komisí.⁸⁸ Dle tohoto ustanovení je tedy možné změnit status NR na status ZZÚ. Rovněž je možné změnit status opačným směrem, jako tomu bylo v případě ostrovu Mayotte, který se na základě směrnice Rady ze 17. 12. 2013 stal NR EU, s účinností od 1. 1. 2014.⁸⁹

⁸⁶ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (3.4), odst. 8

⁸⁷ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (7), odst. 2

⁸⁸ Čl. 355 odst. 6 SFEU

⁸⁹ Směrnice Rady 2013/61/EU ze dne 17. prosince 2013, kterou se mění směrnice 2006/112/ES a 2008/118/ES, pokud jde o francouzské nejvzdálenější regiony, a zejména Mayotte.

„Taková změna statusu vyžaduje značnou přípravu, protože právní postavení NR, kde se standardně uplatňuje celé *acquis*, je zcela odlišné od postavení ZZÚ, kde jsou odchylky hlavním pravidlem. V důsledku toho musí být území ochotná podstoupit tuto změnu náležitě připravena na to, co je čeká.“⁹⁰

Třetí situací, která doposud reálně nenastala, by bylo zahrnutí zámořských území, na které se *acquis* nevztahuje vůbec, do jeho působnosti. Toto by eventuálně mohlo v budoucnu vézt k novým typům právních statusů v případech, kdy by status NR ani ZZÚ nevyhovoval. Pro příklad je možné uvést Faerské ostrovy, které jsou z působnosti *acquis* explicitně vyjmuty.⁹¹ Jádrem konfliktu, podobně jako např. u Grónska, je politika rybolovu. Teoreticky by tedy mohla vzniknout specifická skupina území, která by spadala do působnosti práva EU, s výjimkou v oblasti rybolovu.

Právním základem bude z pozice *lex generalis* čl. 48 SEU, upravující řádný a zjednodušený postup pro přijímání změn smluv.⁹² *Lex specialis* je již zmíněný čl. 355 odst. 6 SFEU týkající se změny statusu dánské, francouzské nebo nizozemské země nebo území. Ze znění tohoto článku vyplývá zajímavá skutečnost – článek se nevztahuje na španělská či portugalská území, a pro eventuální změnu jejich statusu by muselo být použito *lex generalis*, tedy řádného postupu pro přijímání změn smluv.⁹³ Nelze jednoznačně odpovědět na otázku, proč se na právně identická území vztahují různé postupy při jejich statutárních změnách. Např. Nizozemí tento zdánlivý nedostatek adresovalo v 60. Prohlášení Nizozemského království k článku 355 SFEU, a to v následujícím znění: „Nizozemské království prohlašuje, že podnět k rozhodnutí uvedenému v čl. 355 odst. 6, určenému ke změně postavení Nizozemských Antil nebo Aruby vzhledem k Unii, bude předložen pouze na základě rozhodnutí přijatého v souladu s ústavou Nizozemského království.“

⁹⁰ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (7), odst. 3

⁹¹ Čl. 355 odst. 5a SFEU

⁹² **V případě změny statusu zámořských území a následných změn ve smlouvách bude použit řádný postup.**

⁹³ KOCHENOV, pozn. 59, 1. Kapitola (7), odst. 7

3. Část - Sekundární právo EU ve vztahu k nejvzdálenějším regionům

3.1 Sdělení Evropské Komise

Evropská Komise (dále jen „Komise“) hraje v tvorbě evropské strategie vůči NR klíčovou roli. Jedním z aspektů její role je podávání sdělení vymezujících způsob aplikace primárního práva, jinak řečeno, jak k regionům přistupovat aby byla zachována a podporována jejich prosperita a relevance. První sdělení je z roku 2004, následovala z let 2008, 2012 a nejnovější z roku 2017. Relevantní je i zpráva Komise z roku 2020 o provádění předchozího sdělení.

Obecně plní všechna sdělení jednotný účel – identifikovat oblasti, ve kterých jsou NR nejzranitelnější, určit jednotlivé problémy a navrhnout jejich možná řešení. Každé sdělení se potom nese v lehce odlišném duchu, záležícím mj. na obecných evropských prioritách v dané době.

3.1.1 COM(2004)/0343

První z řady sdělení bylo podáno za základě žádosti Rady EU (dále jen „Rada“) obsažené v závěrečné zprávě jejího zasedání v Seville v červnu 2002.⁹⁴ Oproti dnešním devíti regionům se v té době jednalo jen o sedm (Svatý Martin byl stále součástí Guadeloupe a Mayotte se stalo NR v roce 2014). Sdělení bylo vyhotoveno na základě prvního značnějšího impulsu řešit situaci NR od zavedení programu POSEI v letech 1989 až 1991. V roce 2004 byl již několik let právním základem čl. 299 odst. 2 „Amsterodamské“ smlouvy upravující možnosti interpretace evropského práva ve prospěch NR, a na Radu a Komisi bylo apelováno, aby pokročily v provádění tohoto článku, a přijaly vhodná opatření.

Komise zvolila tři základní směry pro strategický rozvoj regionů: zlepšení konkurenceschopnosti a dostupnosti (*competitiveness and access*) a podpora

⁹⁴ European Commission. *Presidency Conclusions Seville European Council 21 and 22 June 2002* [online]. 2002. [cit. 5.2.2022].

regionální integrace (*integration into the regional area*). Tyto priority byly nastaveny souběžně s úsilím o zajištění konkurenceschopné EU a udržitelného hospodářského rozvoje. Nástrojem pro provádění priorit byla politika hospodářské a sociální soudržnosti (*the policy on economic and social cohesion*) a jí přidělené finanční zdroje.⁹⁵

Sdělení rozdělilo opatření do dvou bloků. První zahrnoval opatření vyplývající ze třetí zprávy o ekonomické a sociální soudržnosti z února roku 2004, mezi které patřila opatření v obecném kontextu reformy kohezní politiky, specifický program pro kompenzaci dodatečných nákladů a akční plán „širšího sousedství“⁹⁶. Druhý blok byl zaměřen na provádění rozvojové strategie v ostatních politikách ES, jako opatření týkající se konkurenceschopnosti a růstu a opatření týkající se omezení nejvzdálenějších regionů související se státními příspěvky a podporou tradiční produkce.

Účel sdělení byl zřejmý – uvést do pohybu mechanismy, které zaručí rovné příležitosti pro všechny své regiony a všechny své občany a podporovat růst Společenství, nehledě na geografické a geopolitické podmínky.

3.1.2 COM(2008)/0642

Sdělení z roku 2008 bylo reakcí na žádost obsaženou v závěrech předsednictví Rady z prosince 2007.⁹⁷ Hlavní myšlenkou zde bylo hledět na NR jako „regiony příležitostí“, s potenciálem rozvoje.

V druhé části navázalo sdělení na priority vymezené sdělením předchozím, a poukázalo na období 2007-2013 zahrnující několik programů podporujících rozvoj NR, např. operační programy Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropského sociálního fondu (ESF), programy pro rozvoj venkova či program POSEI.

⁹⁵ Communication from the Commission - A stronger partnership for the outermost regions. COM/2004/0343 final.

⁹⁶ **Plán na usnadnění spolupráce se sousedními zeměmi – spadala do něj nadnárodní a přeshraniční spolupráce a opatření obchodní a celní politiky.**

⁹⁷ European Commission. *Presidency Conclusions – Brussels, 14 December 2007* [online]. 2002. [cit. 5.2.2022].

Třetí část reflektovala proběhlou první veřejnou diskuzi o budoucnosti evropské strategie pro NR, konanou od září 2007 do května 2008. Mezi klíčové závěry patřilo celkově uspokojivé hodnocení provádění strategie z roku 2004, a opodstatněnost integrace doplňkových témat strategie týkajících se nejvýznamnějších výzev pro NR, jednak z hlediska obtíží, které mají být překonány (vysoké náklady na přizpůsobení se důsledkům změny klimatu, důsledky populační exploze nebo stárnutí populace, následky nelegálního přistěhovalectví apod.), jednak z hlediska využití příležitostí rozvoje (úkoly v oblasti diverzifikace zemědělství, zhodnocování námořního potenciálu).

Sdělení identifikovalo několik příležitostí k využití potenciálu NR: Předsunuté hlídky Evropské unie ve světě; Ideální místa pro testování možností boje proti důsledkům změny klimatu; Pozoruhodná biologická rozmanitost a bohatství mořských ekosystémů; Brány vědy do geografické oblasti nejvzdálenějších regionů; Zemědělské produkty vysoké kvality (viz 5. část).

V poslední části navrhla Komise opatření související mj. se změnou klimatu (výzkum hospodářského dopadu, boj proti invazivním druhům apod.), demografickým vývojem a migračními toky (studie o dopadech migrace, začlenění faktoru demografického vývoje do vnitřních politik), zemědělstvím (podpora programu POSEI), námořní politikou (přizpůsobení evropské nám. politiky NR, podpora strategické úlohy NR), a posílením partnerství.

Sdělení mělo za cíl poukázat na nutnost zhodnocení významu NR, ve stínu v té době aktuálních celosvětových výzev - energetické a potravinové krize, změny klimatu, demografických tlaků a migračních toků a naléhavé potřeby lepšího řízení oceánů.⁹⁸

3.1.3 COM(2012)/0287

První post-Lisabonské sdělení, a tedy první sdělení odkazující na právní základ v podobě čl. 349 SFEU, se vztahovalo na osm regionů – oproti dnešnímu seznamu

⁹⁸ Sdělení komise z 17.10.2008. Nejvzdálenější regiony: přínos pro Evropu. COM/2008/0642 final.

chyběl pouze ostrov Mayotte, který měl v té době status ZZÚ (Francie nicméně již v té době požádala o změnu statusu na NR). Heslo, v jehož duchu se sdělení neslo – „*Na cestě k partnerství pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*“ – poukazovalo na plán, jak pomoci NR stát se více soběstačnými, ekonomicky silnějšími a schopnými vytvářet udržitelná pracovní místa využitím jejich vlastních zdrojů.

Strategie stanovená ve sdělení je založena na pěti osách: zlepšení přístupu na jednotný trh; zvýšení konkurenceschopnosti; posílení regionální integrace v rámci geografických zón NR; posílení sociálního rozměru; a začlenění opatření v oblasti změny klimatu do všech příslušných politik; implementována řadou opatření a návrhů do budoucna s vnitřní a vnější dimenzí.

Do vnitřní dimenze patřily následující oblasti:

- Politika soudržnosti – Jednalo se o hlavní nástroj EU k naplňování strategie Evropa 2020.⁹⁹
- Tradiční odvětví – Zemědělství a rozvoj venkova; rybolov; cestovní ruch.
- Rozvíjející se odvětví – Výzkum a inovace; udržitelná energetika; námořní příležitosti.
- Podpora podnikání – MSP; sociální podnikání.
- Začlenění do jednotného trhu – Na základě Aktu o jednotném trhu ve znění z roku 2011.¹⁰⁰
- Ochrana životního prostředí – Problematika klimatu; biologická rozmanitost a ekosystémové služby.

Vnější dimenze spočívala v posilování obchodních a politických vztahů v rámci regionálního sousedství, se zvláštním důrazem na podporu příležitostí pro ekonomiku. Komise navrhla např. uzavírání ad hoc bilaterálních dohod s třetími zeměmi. Dalšími navrženými nástroji byly dohody o obchodu a rybolovu a nové nebo účinnější letecké a námořní trasy mezi regiony a jejich sousedy. V oblasti mobility

⁹⁹ Nahradila tzv. Lisabonskou strategii a představovala hlavní hospodářskou reformní agendu Evropské unie s výhledem do roku 2020.

¹⁰⁰ Sdělení Komise z 20.9.2011 COM(2011) 567 final. Podpora růstu a zaměstnanosti – plán modernizace evropských systémů vysokoškolského vzdělávání.

navrhla Komise členským státům, aby více usnadnily mobilitu klíčovými skupinám státních příslušníků třetích zemí, např. studentům, výzkumným pracovníkům a podnikatelům.

Cílem sdělení bylo pomoci NR začlenit se do strategie Evropa 2020 a zajistit budoucí prosperitu navržením opatření vedoucích k zmodernizování tradičních odvětví a diverzifikaci směrem k dobře zvoleným novým oblastem činnosti.¹⁰¹

3.1.4 COM(2017)/623

Zatím nejaktuálnější sdělení z roku 2017, „*Silnější a obnovené strategické partnerství s nejbzdálenějšími regiony EU*“, uznalo jasnou potřebu zvýšit úsilí k umožnění NR plně využívat výhod členství v EU a využívat příspěvky různých zúčastněných stran.

Sdělení předkládá nový přístup k podpoře rozvoje NR, který zahrnuje zhodnocení jejich zdrojů a využití dostupných příležitostí pro růst a vytváření pracovních míst. Tento přístup, založený na silnějším partnerství mezi regiony, členskými státy a orgány EU, klade větší důraz na specifika a potřeby regionů a v příloze sdělení stanoví konkrétní opatření, která mají EU, členské státy a NR přijmout.

Strategie je postavena na čtyřech pilířích. Prvním je nové řízení založené na silném partnerství se snahou většího zohlednění potřeb NR ze strany Komise a zavedení politik EU, které budou lépe odpovídat jejich situaci, a to přizpůsobením jedinečným podmínkám těchto regionů. S ohledem na tuto skutečnost Komise identifikuje různá opatření, jako je zřízení ad hoc platformy pro výměnu názorů na zájmy a obavy NR a zajištění toho, aby jejich zájmy a obavy byly náležitě zohledněny při posuzování dopadu a procesu hodnocení politiky.

Druhý pilíř - „stavění na přednostech nejbzdálenějších regionů“- upozorňuje na silné oblasti, ve kterých mají NR komparativní výhody, a tradiční činnosti, které by měly být lépe využívány k vytváření pracovních míst a obchodních příležitostí. Pokud jde o modrou ekonomiku, zahrnující všechny hospodářské činnosti související

¹⁰¹ Sdělení komise COM/2012/0287 final. Nejbzdálenější regiony Evropské unie – Na cestě k partnerství pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění.

s oceány, moři a pobřežími, Komise se zavazuje zvážit konkrétní opatření pro NR v rámci nových programů EU na podporu udržitelného rozvoje rybolovu a dalších sektorů modré ekonomiky. V oblasti zemědělství a rozvoje venkova bude Komise usilovat o pokračování v programu POSEI a zachování zvláštních ustanovení pro NR v Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova. Opatření související s energií zahrnují závazek začlenit osvědčené postupy „čisté energie“ vyvinuté NR, které mají přístup k lepším obnovitelným zdrojům energie než kontinentální Evropa. Komise dále zahrne připravenost NR na extrémní jevy počasí jako novou politiku oblasti v rámci programu LIFE¹⁰² z důvodu jejich zranitelnosti vůči změně klimatu.

Třetí pilíř cílí na zajištění růstu a tvorby pracovních míst s ohledem na skutečnost, že NR zažívají nejvyšší míru nezaměstnanosti v EU, zejména v případě mladých lidí.¹⁰³ Komise stanoví plány na posílení úsilí o propagaci programu Erasmus+ mezi mladými lidmi, včetně programu Erasmus Pro, navržený na podporu mobility učňů a Evropského sboru solidarity.¹⁰⁴ Zdůrazňována je též potřeba, aby regiony rozvíjely schopnost svých podniků působit na jednotném trhu, přičemž budou v rámci nových programů, které MSP pomohou zlepšit jejich konkurenceschopnost na mezinárodních trzích, zohledněny zvláštní potřeby podniků z NR.

Čtvrtý pilíř spočívá v posílení spolupráce NR s jejich sousedy a dalšími zeměmi. Vychází ze stávajících iniciativ na podporu regionální spolupráce, posílení vazeb mezi NR a jejich sousedními zeměmi, a konkrétněji na podporu společného projektového plánování.

Dohromady mají zmíněné čtyři pilíře přispět ke stanovení priorit, využití bohatství NR a nacházení nových zdrojů růstu. „Komise je odhodlána posilovat dlouhotrvající partnerství s nejvzdálenějšími regiony a jejich členskými státy, aby území EU ve světě vzkvétala.“¹⁰⁵

¹⁰² **Obecným cílem Programu LIFE je přispět k přechodu na udržitelné, oběhové, energeticky účinné hospodářství založené na energii z obnovitelných zdrojů.**

¹⁰³ Zdroj: Eurostat

¹⁰⁴ **Iniciativa EU, která dává mladým lidem příležitost dobrovolně pracovat na projektech doma nebo v zahraničí.**

¹⁰⁵ Sdělení Komise z 24.10.2017 COM(2017) 623 final. Silnější a obnovené strategické partnerství s nejvzdálenějšími regiony EU.

3.1.5 COM(2020)/104

Dle zprávy Komise o provádění sdělení „*Silnější a obnovené strategické partnerství s nejbližšími regiony Evropské unie*“ z března 2020 je proces provádění sdělení na správné cestě, a bylo dosaženo konkrétních pozitivních výsledků v NR. Komise konstatuje, že splnila své závazky vytvořením konkrétních příležitosti pro NR v široké škále programů, přizpůsobila politiky, právní předpisy a nástroje EU jejich potřebám a poskytla NR na míru přizpůsobenou podporu. Dokument uvádí různá opatření přijatých od zveřejnění sdělení, přičemž řada z nich obsahuje konkrétní opatření k provedení závazků přijatých v rámci čtyř pilířů strategie z roku 2017.

U pilíře týkajícího se nového řízení založeného na silném partnerství je zahrnuto úspěšné spuštění specializovaných pracovních skupin zabývajících se specifickými potřebami Réunionu a Kanárských ostrovů v oblasti energetiky a nakládání s odpady, a také opatření věnující zvláštní pozornost citlivým produktům z NR v rámci obchodních dohod se třetími zeměmi ve formě ochranné doložky v politické dohodě z roku 2019 o přidružení mezi EU a Mercosurem na ochranu místní produkce NR.¹⁰⁶

Mezi její závazky přijaté v rámci pilíře stavění na přednostech NR patří revize pokynů pro státní podporu s cílem umožnit veřejnou podporu na nákup rybářských plavidel v NR, předložení hodnocení režimu „vstupu/výstupu“ týkající se kapacity loďstva v rámci společné rybářské politiky a také začlenění projektů připravenosti na extrémní výkyvy počasí v NR do pracovního programu LIFE na období 2018–2020.¹⁰⁷ Na žádost Réunionu zřídila Komise v roce 2018 pracovní skupinu pro transformaci energetiky.

Pokud jde o zajištění růstu a tvorby pracovních míst, mezi realizované akce patří zahájení zvláštní výzvy ke koordinační a podpůrné akci v rámci výzkumného programu EU Horizon 2020¹⁰⁸ s cílem zvýšit kapacitu NR pro zapojení se do rámcového programu EU pro výzkum, dokončení studie o potřebách konektivity NR,

¹⁰⁶ European Commission. *New EU-Mercosur trade agreement* [online]. 2019. [cit. 15.2.2022].

¹⁰⁷ Celková podpora v oblasti změny klimatu v rámci Evropského fondu pro regionální rozvoj ve všech NR v období 2014–2020 činila přibližně 1,1 miliardy EUR.

¹⁰⁸ Horizon Europe je klíčovým programem EU pro financování výzkumu a inovací s rozpočtem 95,5 miliardy eur - řeší změnu klimatu, pomáhá dosahovat cílů udržitelného rozvoje OSN a posiluje konkurenceschopnost a růst EU.

kteřá určí potenciální infrastrukturu a projekty související se službami, jakož i dodržení svého závazku umožnit investice EU do letišť v NR.

Do opatření v rámci pilíře o posílení spolupráce NR s jejich sousedy a dalšími zeměmi patří usnadnění spolupráce mezi NR a jejich sousedy zavedením účelově vázaného rozpočtu a pružných pravidel spolupráce v souladu s nástrojem vnějšího financování v rámci EU, územní spolupráce, jakož i opatření k zohlednění zájmů NR při vyjednávání nebo provádění mezinárodních dohod. To vedlo k přijetí mandátu pro jednání o dohodě z Cotonou¹⁰⁹, která zakotvuje potřebu zohlednit obavy a situaci NR. Zpráva rovněž zdůrazňuje, že NR a jejich členské státy přijaly opatření k provedení sdělení přijetím regionálních a vnitrostátních strategií, vyvinuly konkrétní iniciativy a vyjádřily svůj názor při tvorbě politik. Opatření zahrnují mj. rozvoj systémů jakosti pro zemědělské produkty, zintenzivnění obchodních vztahů se sousedními třetími zeměmi nebo hodnocení strategií inteligentní specializace NR.

Dle závěru zprávy vyžaduje úplné provedení sdělení urychlení a zaměření úsilí na všech úrovních na klíčová odvětví: řešení změny klimatu, ochranu biologické rozmanitosti, zavedení oběhového hospodářství a přechod na energii z obnovitelných zdrojů. Investice do těchto odvětví jsou obzvláště důležité pro zajištění udržitelného růstu těchto zranitelných, odlehlých a izolovaných regionů EU.¹¹⁰

3.2 Stanoviska Evropského výboru regionů

Evropský výbor regionů (dále jen „Výbor“) je poradním orgánem EU zakotvený v čl. 305 až 307 SFEU. Účelem tohoto orgánu je angažovat se v legislativním procesu Unie tam, kde může mít dopad na jednotlivé regiony a jejich obyvatele. Výbor musí být konzultován při veškerých nových návrzích v oblastech, jež mají dopad na regionální či místní úrovni – jedná se o hospodářskou, sociální a územní soudržnost, strukturální fondy, Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond, zaměstnanost a sociální věci, vzdělávání, mládež, odbornou přípravu, kulturu a sport,

¹⁰⁹ **Dohoda o partnerství představující nový právní rámec upravující vztahy EU se 79 africkými, karibskými a tichomořskými zeměmi (tzv. země AKT).**

¹¹⁰ Zpráva Komise z 23.3.2020 COM(2020) 104 final o provádění sdělení Komise Silnější a obnovené strategické partnerství s nejbzdálenějšími regiony Evropské unie.

životní prostředí, energetiku a změnu klimatu, dopravu, transevropské sítě a veřejné zdraví.¹¹¹ Je-li to považováno za nutné (ať už ze strany unijních orgánů či Výboru samotného), přijme Výbor stanovisko, jenž musí být v legislativním procesu zohledněno (není však závazné).¹¹²

Pokud jde o stanoviska ve vztahu k NR, Výbor se jimi ve většině případů zabývá velmi okrajově. Významnější stanoviska souvisí zejména se sděleními a zprávami Komise, stejně jako tomu je v případě posledního stanoviska k tomuto tématu, reagujícího na zprávu Komise z roku 2020.

3.2.1 Stanovisko k poslední zprávě Komise 2021/C 37/10

Stanovisko z prosince roku 2020 hodnotí pokrok popsany ve zprávě Komise.¹¹³ Postoj Výboru byl ovlivněn probíhající pandemií COVID-19 a již známých důsledků na NR a svět obecně. Výbor uznal nezbytnost upravení strategie s ohledem na závažné důsledky pandemie, která měla na tato území silně závislá na cestovním ruchu a na spojení s vnějším světem zvýšený dopad, a vyjádřil očekávání, že jejich hospodářské oživení bude trvat delší dobu. V souvislosti s pandemií dále zdůraznil důležitost závazku Komise spolupracovat v partnerství s NR s ohledem na obtíže, jimž čelí při překonávání jejích důsledků. Vyzdvižen byl přínos programu POSEI a přidaná hodnota odvětví zemědělství během krize, kdy přispíval k zajištění potravinové soběstačnosti, podporoval krátké dodavatelské řetězce a reagoval na vysokou poptávku obyvatelstva.

Výbor v mnoha směrech uvítal a podpořil iniciativu Komise, a v jednotlivých bodech doplnil stanovisko o výzvy, žádosti či upozornění. Komisi mj. připomněl, že obchodní dohody vyjednávané se třetími zeměmi by měly obsahovat samostatnou kapitolu týkající se veškerých otázek se zvláštním významem pro NR. V oblasti změny klimatu požádal, aby veškerá opatření v oblasti snížení emisí uhlíku byla posuzována a řešena globálně, přičemž je třeba usilovat o spravedlivou rovnováhu

¹¹¹ Zdroj: Webové stránky Evropského výboru regionů

¹¹² Čl. 307 odst. 2 až 5 SFEU

¹¹³ Stanovisko Evropského výboru regionů ke zprávě Komise o provádění sdělení Komise Silnější a obnovené strategické partnerství s nejbližšími regiony Evropské unie 2021/C37/10

mezi tím, co je nezbytné z hlediska životního prostředí, a tím, co je nezbytné pro občany z hlediska dostupnosti a zachování hospodářství. Zároveň připomněl, že NR jsou jedinými regiony závislými na fosilních palivech a mají izolované energetické systémy, které nelze propojit s evropskými sítěmi, a vyjádřil politování nad tím, že Nástroj pro propojení Evropy není přizpůsoben jejich zvláštní situaci.

V oblasti sociálních otázek, zaměstnanosti a vzdělávání opět poukázal na obrovský dopad, který má krize způsobená pandemií COVID-19 na zaměstnanost v NR a na výrazné zvýšení míry chudoby kvůli poklesu hospodářské aktivity a snížení obratu v klíčových odvětvích, a na nezbytnost nadále posilovat zvláštní nástroje na podporu vytváření nových oblastí činnosti a zachování zaměstnanosti v tradičních odvětvích

Výbor závěrem upozornil Komisi, EP a Radu, že by měly zohledňovat NR v debatách o budoucnosti Evropy a při tvorbě budoucích evropských politik, přičemž by měly zajistit plné a účinné uplatňování článku 349 SFEU.¹¹⁴

3.3 Nařízení Rady a Evropského parlamentu

Návrhy, které projdou příslušným legislativním postupem a které podléhají obecné shodě unijních orgánů implementovat je do evropského práva se eventuálně stanou součástí platného právního aktu evropských legislativních orgánů – Evropského parlamentu (EP) a Rady EU (dále jen „Rada“).

Tato kapitola je zaměřená na nařízení EP a Rady, která zahrnují opatření týkající se NR, konkrétně nařízení v oblasti programů a fondů regionální podpory. Nabízí tak přehled nejen konkrétních podpůrných prostředků, ale také specifických opatření sloužících ke kompenzaci nevýhod, kterými NR trpí.

¹¹⁴ Stanovisko 2021/C37/10. Odst. 60.

3.3.1 Program POSEI (Nařízení 228/2013)

Program POSEI je jedním z pilířů evropské podpory NR. Jeho zkratka znamená „Program speciálně zaměřený na odlehlost a ostrovní charakter“ (z francouzských iniciál názvu „*Programme d'Options Spécifiques à l'Éloignement et l'Insularité*“). Současným předmětem programu je podpora zemědělství, mj. v podobě záruky zásobování základními zemědělskými produkty určenými k lidské spotřebě a zmírnění nákladů vznikajících v důsledku odlehle polohy, vše bez zásahu do místní produkce. Zajišťuje rozvoj odvětví chovu hospodářských zvířat a diverzifikace plodin, včetně výroby, zpracování a prodeje místních produktů, a zachovává a posiluje konkurenceschopnosti tradičních zemědělských činností, včetně produkce, zpracování a uvádění na trh místních plodin a produktů.

Zdrojem financování jsou prostředky Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF). Zahrnuty jsou zvláštní režimy zásobování zaměřené na snížení dodatečných nákladů na dodávky základních produktů určených k lidské spotřebě a na zpracování a zemědělské vstupy a opatření na podporu místní zemědělské produkce. Finanční přiděly (ročně) na program POSEI činí 268,42 mil. EUR pro Španělsko, 278,41 mil. EUR pro Francii a 106,21 mil. EUR pro Portugalsko.¹¹⁵

3.3.1.1 Historický vývoj programu

Období od zrodu programu do jeho dnešní podoby je možné rozdělit do tří etap. První etapa sahá do doby před vznikem EU, kdy bylo v roce 1989 přijato rozhodnutí Rady 89/687/EEC, známé jako POSEIDOM, a následně rozhodnutí č. 91/314/EEC a 91/315/EEC přijatá v roce 1991, zkráceně POSEICAN a POSEIMA. V té době stále platila smlouva o EHS, a čl. 227 odst. 2 se vztahoval pouze na francouzská DOM. Z toho důvodu musela být rozhodnutí týkající se Kanárských ostrovů, Madeiry a Azorů přijata odděleně.

¹¹⁵ Evropská Komise. *Program POSEI* [online]. (Nedatováno). [cit. 1.3.2022].

Druhou etapou je období EU do účinnosti Lisabonské smlouvy v roce 2009, ve kterém bylo vydáno nařízení Rady č. 247/2006, stanovující zvláštní opatření v oblasti zemědělství ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie. NR byly již v té době upraveny v čl. 299 odst. 2 „Amsterodamské“ smlouvy, a mohly tedy podléhat souhrnnému programu. Nařízení tento program značným způsobem změnilo tak, aby na základě programového přístupu došlo k optimalizaci dodávky potravin a místních zemědělských produktů. Toto nařízení bylo několikrát změněno, aby zohlednilo přezkum společné organizace trhu z roku 2006 v oblasti cukru a banánů, reformu kontroly stavu v roce 2009 a další přesuny přímých podpor v letech 2007 a 2008.¹¹⁶

Některá ustanovení programu POSEI byla v roce 2013 revidována v rámci harmonizace s Lisabonskou smlouvou. Dne 13. března 2013 bylo přijato nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 228/2013¹¹⁷, které dovršilo legislativní vývoj programu.

3.3.1.2 POSEIDOM, POSEICAN, POSEIMA

Původní rozhodnutí POSEI se dají považovat za první významný pokus evropských institucí vypořádat se se specifickými problémy zámořských regionů. Ačkoliv v současné době je program zaměřen výhradně na zemědělství, původně se jednalo o značně obecnější vymezení v podobě podpory ekonomického a sociálního rozvoje prostřednictvím mnoholetého, multisektorového programu.

Z legislativního hlediska měla rozhodnutí značnou relevanci. Výchozím judikátem byl v té době Hansen, potvrzující aplikaci evropského práva v plném rozsahu na NR. Evidentní potřebu přijímání opatření odchylovajících se od ustanovení smluv adresovala právě tato rozhodnutí – Rada se na jejich základě zavázala k přijetí opatření nezbytných pro provádění programu. *„Do šesti měsíců ode dne, kdy toto rozhodnutí nabude účinku, Rada nebo Komise podle potřeby přijmou opatření ke zmírnění dopadů výjimečné zeměpisné situace francouzských zámořských*

¹¹⁶ Zpráva Komise z 15.12.2016 COM(2016) 797 final o provádění režimu zvláštních opatření v oblasti zemědělství ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie (POSEI). Odst. 5.

¹¹⁷ Zpráva COM(2016) 797 final. Odst. 6.

*departementů ve vztahu ke kontinentálnímu území Společenství, přičemž zohlední cíle regionální spolupráce.*¹¹⁸

Lze tedy shrnout, že rozhodnutí POSEIDOM+CAN+MA měla za účel přispět k obecnému účelu Smlouvy prostřednictvím následujících cílů:

- Umožnění realistické integrace zámořských regionů do Společenství vytvořením vhodného rámce pro uplatňování společných politik v daných oblastech;
- Pomocť zámořským regionům hospodářsky a sociálně dosáhnout dostatečné úrovně za účelem finalizace vnitřního trhu¹¹⁹ prostřednictvím koordinovaných a soustředěných akcí zahrnujících strukturální fondy, Evropskou investiční banku a další stávající finanční nástroje.¹²⁰

3.3.1.3 Nařízení Rady a Evropského parlamentu 247/2006 a 228/2013

V případě těchto nařízení se již jedná o sjednocenou úpravu pro všechny NR, se zaměřením výhradně na zvláštní opatření v oblasti zemědělství. Věcný rozsah původního nařízení byl v novějším v zásadě zachován, „*vzhledem k potřebě aktualizace stávajících opatření, a to i v důsledku vstupu Lisabonské smlouvy v účinnost, bylo třeba zrušit nařízení (ES) č. 247/2006 a nahradit je novým nařízením.*“¹²¹

Nařízení také více apelují na spolupráci mezi institucemi a členskými státy. „*K účinnějšímu dosažení cílů režimu ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie by měly programy POSEI zahrnovat opatření, jež zaručují zásobování zemědělskými produkty a zachování a rozvoj místních zemědělských produkcí. Je třeba sblížit*

¹¹⁸ 89/687/EEC: Council Decision of 22 December 1989 establishing a Programme of options specific to the remote and insular nature of the French overseas departments (POSEIDOM). Část. 9.1 odst. 1.

¹¹⁹ **Související s vytvořením EU v roce 1993.**

¹²⁰ POSEIDOM. Odst. 3.

¹²¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031 ze dne 26. října 2016 o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům rostlin. Odst. 1 věta poslední.

úroveň plánování programů dotyčných regionů a systematizovat partnerský přístup mezi Komisí a členskými státy.“¹²²

Konkrétní opatření do velké míry odpovídají opatřením v původních programech POSEI, mj. osvobození od platných dovozních cel¹²³, poskytnutí podpory na dodávky produktů pocházejících z EU do NR spočívající v kompenzaci za zvýšené náklady na dopravu a vývozní ceny do třetích zemí a za mimořádné náklady související s náročným terénem a podnebím.

Součástí je také přímá podpora jednotlivých tradičních odvětví za účelem udržení konkurenceschopnosti na trhu EU v boji s produkcí třetích zemí. Mezi tato odvětví patří zejména pěstování obilovin, zpracování cukru, mlékárenství, zpracovatelská odvětví a zařízení na loupání rýže, vinohradnictví, chov hospodářských zvířat a pěstování tabáku a banánů. S podporou mohou souviset i opatření pro financování studií, demonstračních projektů, vzdělávání a technické pomoci, a dále programy na potírání škodlivých organismů, včetně biologických metod, které jsou udržitelné a šetrné k životnímu prostředí.¹²⁴

Třetí kapitola nařízení stanovuje pravidla zvláštního režimu zásobování, včetně pravidel pro osvobození od cel, vydávání osvědčení a vývoz do třetích zemí. Upravuje také kontroly a případné sankce. Čtvrtá kapitola upravuje pravidla pro přijímání zvláštních opatření na podporu místní zemědělské produkce, kapitola pátá obsahuje doprovodná opatření (rozvoj venkova, státní podpora, rostlinolékařské programy, konkrétní opatření pro produkci vína, mléka a tabáku). Následují finanční, obecná a závěrečná ustanovení.

3.3.1.4 Zpráva Komise o provádění režimu POSEI COM(2016) final

Komise je na základě čl. 32 odst. 3 nařízení z roku 2013 povinna předložit EP a Radě zprávu, která popisuje dopad opatření prováděných na základě tohoto programu s cílem stanovit, zda může být zapotřebí případná změna programu. Ačkoliv zpráva

¹²² Nařízení 2016/2031. Odst. 4.

¹²³ **Jedná se o odchylku od čl. 28 SFEU upravující celní unii v rámci volného pohybu zboží.**

¹²⁴ Nařízení 2016/2031. Odst. 7 – 41.

má být předkládána každých 5 let, poslední je z roku 2016, a týká se uplatňování programu v období 2006-2014.

Nejdůležitější částí zprávy je posouzení programu, které Komise zpracovává na základě několikaleté analýzy, a týká se všech oblastí zahrnujících specifická opatření. Závěrem shrnula Komise program následovně: *Celková výkonnost programů POSEI v období 2006–2014 se jeví spíše jako kladná, zejména pokud jde o jejich schopnost řešit konkrétní zemědělské problémy spojené se specifickou zeměpisnou polohou nejvzdálenějších regionů, jak je uvedeno v článku 349 Smlouvy: režim SSA (zvláštní režim zásobování) snížil rozdíl v ceně podporovaných produktů v nejvzdálenějších regionech ve srovnání s pevninou a podpora SLP (podpora místní produkce) usnadnila zachování zemědělských činností. Program POSEI se zdá být zásadním pro zachování tradiční produkce a tzv. „produkce v rámci diverzifikace“ v těchto regionech a pro zajištění dostatečné dodávky zemědělských produktů.*¹²⁵ Ve světle tohoto shrnutí nepovažovala Komise změnu nařízení za nutnou.

3.3.2 Evropské fondy (Nařízení 2021/1060)

Nařízení bylo přijato s cílem stanovit společná pravidla pro Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond plus, Fond soudržnosti, Fond pro spravedlivou transformaci a Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond a o finančních pravidlech pro tyto fondy a pro Azylový, migrační a integrační fond, Fond pro vnitřní bezpečnost a Nástroj pro finanční podporu správy hranic a vízové politiky.

Téměř ze všech zmíněných fondů čerpají rovněž NR, jejichž situace je v nařízení zohledněna a v mnoha případech se jí přizpůsobuje. Účelem je možnost NR využívat zvláštních opatření a dodatečného financování, aby se jejich strukturální sociální a hospodářská situace vyrovnala se znevýhodněními, která jsou důsledkem faktorů uvedených v článku 349 SFEU.¹²⁶

¹²⁵ Zpráva Komise z 15.12.2016 COM(2016) 797 final o provádění režimu zvláštních opatření v oblasti zemědělství ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie (POSEI).

¹²⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1060 ze dne 24. června 2021. Odst. 4.

Příklady zvýhodnění NR jsou např. navýšení horní hranice přidělených fondů v rámci cíle „Investice pro zaměstnanost a růst“¹²⁷, či možnost zažádat o dodatečnou podporu z fondů i pro již provedené a dokončené operace, souvisí-li tato podpora s vyrovnáním dodatečných nákladů.¹²⁸

V rámci cíle „Investice pro zaměstnanost a růst“ jsou pak NR automaticky řazeny do skupiny méně rozvinutých regionů, čímž podléhají největší míře spolufinancování ze strany EU (85 %).¹²⁹

3.3.2.1 Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond (ENRAF) (Nařízení 2021/1139)

ENRAF je klíčovým fondem pro udržitelné rybářství a zachování biologických mořských zdrojů, pro zajišťování potravin prostřednictvím dodávky mořských produktů, pro růst udržitelné modré ekonomiky a pro zdravá, bezpečná, chráněná, čistá a udržitelně řízená moře a oceány.¹³⁰

Vzhledem ke zvýšené závislosti NR na mořských zdrojích a zájmu zachování zdravých vod je jejich potřebám fond ve vhodných ustanoveních přizpůsoben. Operace v NR dotované z rozpočtu ENRAF tak mají garantovanou minimální částku finanční podpory Unie.¹³¹

NR mají dále nárok na tzv. provozní podporu související s produkcí, zpracováním a uváděním na trh produktů rybolovu a akvakultury, aby se tím zmírnily zvláštní obtíže v těchto regionech způsobené jejich odlehlostí, ostrovní povahou nebo vzdálenou polohou.¹³² Stejně tak mají nárok na náhradu dodatečných nákladů v rámci podpory rovných podmínek.¹³³

¹²⁷ Nařízení 2021/1060. Čl. 36 odst. 4 písm. b) a odst. 5 písm. b).

¹²⁸ Nařízení 2021/1060. Čl. 63 odst. 6.

¹²⁹ Nařízení 2021/1060. Čl. 112 odst. 3 písm. a).

¹³⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1139 ze dne 7. července 2021, kterým se zřizuje Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond a mění nařízení (EU) 2017/1004. Odst. 1.

¹³¹ Nařízení 2021/1139. Čl. 5 odst. 2.

¹³² Nařízení 2021/1139. Čl. 10 odst. 4.

¹³³ Nařízení 2021/1139. Čl. 24 odst. 1 a čl. 36.

3.3.2.2 Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR) a Fond soudržnosti (Nařízení 2021/1058)

Podle článku 176 SFEU je úkolem EFRR pomáhat odstraňovat zásadní regionální rozdíly v Unii. Podle uvedeného článku a čl. 174 druhého a třetího pododstavce SFEU má EFRR přispívat ke snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů, mezi nimiž má být zvláštní pozornost věnována regionům, které jsou závažně a trvale znevýhodněny přírodními nebo demografickými podmínkami, zejména pak podmínkami vyplývajícími z demografického poklesu, jako jsou nejsevernější regiony s velmi nízkou hustotou obyvatelstva, ostrovy a přeshraniční a horské regiony.

Fond soudržnosti byl zřízen proto, aby přispěl k dosahování obecného cíle posílit hospodářskou, sociální a územní soudržnost Unie poskytováním finančních příspěvků týkajících se životního prostředí a transevropských sítí v oblasti dopravní infrastruktury.¹³⁴

EFRR je stěžejním fondem finanční podpory NR, kterým věnuje speciální pozornost – zdroje z tohoto fondu jsou na programy pro NR přidělovány odděleně od zdrojů z EFRR přidělených na všechny ostatní regiony.¹³⁵

Pokud jde o konkrétní ustanovení, NR jsou vyňaty z obecné výluky investic z fondu do letištní infrastruktury, odstraňování odpadů skládkováním či zvyšování kapacity zařízení pro zpracování zbytkového odpadu.¹³⁶ Výjimkou NR je také možnost podporovat produktivní investice v tamních podnicích bez ohledu na velikost těchto podniků.¹³⁷

¹³⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1058 ze dne 24. června 2021 o Evropském fondu pro regionální rozvoj a o Fondu soudržnosti odst. Odst. 1 a 2.

¹³⁵ Nařízení 2021/1058. Čl. 4 odst. 2.

¹³⁶ Nařízení 2021/1058. Čl. 7 odst. 1 písm. e) až g).

¹³⁷ Nařízení 2021/1058. Čl. 14 odst. 4.

3.3.2.3 Společná zemědělská politika (SZP) - Evropský zemědělský záruční fond (EZZF) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV) (Nařízení 2021/2115)

Účelem společné zemědělské politiky (SZP) je urychlení modernizace a udržitelnosti, a to včetně hospodářské, sociální, environmentální a klimatické udržitelnosti zemědělských, lesnických a venkovských oblastí a příspěví ke snížení administrativní zátěže pro příjemce v souvislosti s právními předpisy Unie.

Nařízení stanovuje pravidla, která se použijí pro unijní podporu financovanou z EZZF a EZFRV a poskytovanou ve formě typů intervencí specifikovaných ve strategických plánech SZP vypracovaných členskými státy a schválených Komisí.¹³⁸

NR pak opět podléhají několika výjimkám kompenzujícím jejich znevýhodnění. Jedná se např. o navýšenou finanční podporu pro odvětví ovoce a zeleniny¹³⁹, vína¹⁴⁰ (v odvětví vína navíc není podpora podmíněná velikostí podniku), a dále v oblasti investic do zemědělského sektoru¹⁴¹.

3.3.2.4 Fond pro spravedlivou transformaci (FST) (Nařízení 2021/1056)

„Cíli tohoto fondu je zmírnit nepříznivé účinky klimatické transformace tím, že podpoří nejvíce postižená území a dotčené pracovníky, a podpořit vyváženou socioekonomickou transformaci. V souladu s jediným specifickým cílem FST by opatření podporovaná z FST měla přímo přispět ke zmírnění dopadu transformace zmírněním jejího negativního vlivu na zaměstnanost a financováním diverzifikace a modernizace místního hospodářství.“¹⁴²

Nařízení uznává nutnost odlišného přístupu k ostrovním oblastem a NR, a mj. zavazuje státy k zohlednění situace těchto regionů v souvislosti se závažnými socioekonomickými výzvami vyplývajícími z transformace (ultimátním cílem Unie je

¹³⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115 ze dne 2. prosince 2021. Odst. 1 a 37.

¹³⁹ Nařízení 2021/2115. Čl. 52 odst. 3 písm. f).

¹⁴⁰ Nařízení 2021/2115. Čl. 59 odst. 2 písm. c).

¹⁴¹ Nařízení 2021/2115. Čl. 73 odst. 4 písm. a).

¹⁴² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1056 ze dne 24. června 2021, kterým se zřizuje Fond pro spravedlivou transformaci. Odst. 5.

dosažení klimaticky neutrálního hospodářství do roku 2050). Státy mají stanovit konkrétní částku přidělenou regionům a náležitě ji odůvodnit.¹⁴³

3.3.2.5 Evropský sociální fond plus (ESF+) (Nařízení 2021/1057)

„Cílem ESF+ je podpořit členské státy a regiony v tom, aby dosáhly vysoké úrovně zaměstnanosti, spravedlivé sociální ochrany a disponovaly kvalifikovanou a odolnou pracovní silou připravenou pro budoucí svět práce, jakož i inkluzivní a soudržné společnosti zaměřené na vymýcení chudoby a jednající v souladu se zásadami stanovenými v evropském pilíři sociálních práv.“¹⁴⁴

Rozpočet fondu počítá se speciálně vyčleněnou položkou pro dodatečné financování NR (jedná se o téměř půl miliardy EUR). NR mají dále nárok na dodatečné přiděly financování s konkrétním cílem zlepšit přístup k zaměstnání a aktivačním opatřením pro všechny uchazeče o zaměstnání, zejména mladé lidi, především prováděním systému záruk pro mladé lidi, dále pro dlouhodobě nezaměstnané a znevýhodněné skupiny na trhu práce a pro neaktivní osoby, jakož i podporou samostatné výdělečné činnosti a sociální ekonomiky.¹⁴⁵

3.3.3 Nástroj pro propojení Evropy (CEF) (Nařízení 2021/1153)

„Obecnými cíli CEF je budovat, rozvíjet, modernizovat a dokončit transevropské sítě v odvětvích dopravy a energetiky a v digitálním odvětví a usnadnit přeshraniční spolupráci v oblasti energie z obnovitelných zdrojů, s přihlédnutím k dlouhodobým závazkům v oblasti dekarbonizace a cílům zvyšování evropské konkurenceschopnosti, inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění, územní, sociální a hospodářské soudržnosti a přístupu na vnitřní trh a jeho integrace, s důrazem na

¹⁴³ Nařízení 2021/1056. Odst. 6.

¹⁴⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1057 ze dne 24. června 2021, kterým se zřizuje Evropský sociální fond plus (ESF+). Čl. 3 odst. 1.

¹⁴⁵ Nařízení 2021/1057. Čl. 4 odst. 1 a čl. 16 odst. 3.

*usnadnění synergií mezi odvětvími dopravy a energetiky a digitálním odvětvím.*¹⁴⁶ CEF je tedy zaměřen na specifické cíle v odvětvích dopravy, energetiky a digitalizace.

Akce provádějící úseky globální sítě nacházející se v NR jsou tedy jeden z explicitně vyjmenovaných okruhů způsobilých pro dotace CEF, včetně akcí týkajících se relevantních městských uzlů, námořních přístavů, vnitrozemských přístavů a kombinovaných terminálů železniční a silniční dopravy, propojení s letišti a multimodálních logistických platforem.¹⁴⁷

Skutečnost že se jedná o NR pak samo o sobě splňuje jedno z nutných kritérií pro udělení grantu. Navíc je speciálně pro regiony navýšena maximální míra spolufinancování EU z 50 % na 70 %.¹⁴⁸

3.3.4 Digitální Evropa (Nařízení 2021/694)

„Obecné cíle programu jsou podporovat a urychlit digitální transformaci evropského hospodářství, průmyslu a společnosti, přinášet její výhody občanům, orgánům veřejné správy a podnikům v celé Unii a zvyšovat konkurenceschopnost Evropy v globální digitální ekonomice a zároveň přispívat k překlenutí digitální propasti v celé Unii a posilovat strategickou autonomii Unie prostřednictvím ucelené meziodvětvové přeshraniční podpory a výraznějšího příspěvku Unie.“ Specifické cíle se týkají vysoce výkonné výpočetní techniky, umělé inteligence, kybernetické bezpečnosti a důvěry, pokročilých digitálních dovedností a zavedení a co nejlepšího využívání digitálních kapacit a interoperability.¹⁴⁹

Omezení NR mohou být důvodem pro rozšíření evropských center digitální transformace a navržení zvláštních subjektů pokrývajících regiony. Jejich status je zároveň opět dostatečným kritériem pro udělení grantu.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1153 ze dne 7. července 2021, kterým se zřizuje Nástroj pro propojení Evropy. Čl. 3 odst. 1.

¹⁴⁷ Nařízení 2021/1153. Čl. 9 odst. 2 písm. a) bod iv).

¹⁴⁸ Nařízení 2021/1153. Čl. 14 odst. 1 písm. c) a čl. 15 odst. 6.

¹⁴⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/694 ze dne 29. dubna 2021, kterým se zavádí program Digitální Evropa. Čl. 3.

¹⁵⁰ Nařízení 2021/694. Čl. 16 odst. 4 pododst. 2 a čl. 20 odst. 2 písm. e).

4. Část - Výhled do budoucna (období do roku 2027)

4.1 Dosavadní výsledky evropské strategie

Ze strany Komise bylo splněno mnoho závazků vyplývajících z jejího sdělení. Opatření byla provedena v rámci všech základních pilířů stanovené strategie, a dle zprávy z roku 2020 bylo dosaženo významného pokroku. Je však nutné mít na paměti, že úspěšná implementace strategie a rozvoj samotných regionů jsou dvě odlišné věci. První je akcí, druhé reakcí, a EU se stále nachází v momentě očekávání a víry v pozitivní vliv její strategie.

Sama Komise je opatrná při vyvozování jakýchkoliv konkrétních závěrů, což mj. dokládá i její výrok v závěru zprávy - k překlenutí nerovností mezi těmito regiony a evropským kontinentem bude ještě třeba ujit dlouhou cestu.¹⁵¹ Takové tvrzení je zajisté podpořeno také údaji indexu regionální konkurenceschopnosti (RCI), dle kterých tyto regiony jednoznačně stále zaostávají, nejextrémněji v případě Mayotte a Guyany.¹⁵² Není tedy pochyb, že výzva přiblížit úroveň NR k té na kontinentě je pokračujícím procesem. Vzhledem k jejím sociálním a ekonomickým dopadům, pandemie COVID--19 bohužel tento proces téměř jistě negativně ovlivní a obecně zpomalí.

Odhodlání Komise odstraňovat rozdíly v regionálních nerovnostech dokazují její četné návrhy programů v NR na programové období 2021-2027¹⁵³ s cílem poskytnout zvláštní pomoc potřebnou k plnému využití jejich potenciálu. Zvláštní dodatečné přidělování a režimy POSEI pokračují, obohacené o nové výhody pro NR.

¹⁵¹ Zpráva Komise z 23.3.2020 COM(2020) 104 final o provádění sdělení Komise Silnější a obnovené strategické partnerství s nejbližšími regiony Evropské unie.

¹⁵² European Commission. *European Regional Competitiveness Index* [online]. (Nedatováno). [cit. 16.2.2022].

¹⁵³ **Jedno programové období v rámci evropské politiky soudržnosti (EU cohesion policy) trvá 7 let. Politika soudržnosti je strategie EU usilující o prosazování a podporu celkového harmonického rozvoje členských států a regionů. Politiku provádí národní a regionální orgány v partnerství s Evropskou komisí.**

4.2 Opatření v oblasti politiky soudržnosti, rybolovu a zemědělství

Komise navrhla, aby NR nadále dostávaly zvláštní dodatečné přiděly; aby měly prospěch z maximální míry spolufinancování EU ve výši 70 %; a aby mohly investovat prostředky EU do letišť (na rozdíl od zbytku EU). Komise dále navrhla zvláštní složku pro NR v rámci cíle evropské územní spolupráce („Interreg“) na podporu regionů při jejich integraci v částech světa, kde se nacházejí.¹⁵⁴

V rámci Evropského námořního a rybářského fondu Komise navrhla vyčlenit 315 milionů EUR na podporu odvětví rybolovu v NR, včetně udržování 100 % kompenzaci dodatečných nákladů spojených s jejich specifickou situací. Cílem finančního balíčku vyčleněného pro tyto regiony je napomáhat rozvoji udržitelného rybolovu a udržitelného námořního hospodářství a podporovat drobné pobřežní rybáře.

Návrh reformy společné zemědělské politiky zachovává režim POSEI. Komise dále navrhla další financování z fondu pro rozvoj venkova, podporu biologické rozmanitosti v zemědělství a lesnictví a podporu hospodářského rozvoje venkovských oblastí. Návrh Komise poskytuje nejvýhodnější míru evropského spolufinancování – 70 %.

Je třeba poznamenat, že většina z navrhovaných opatření v této oblasti již byla částečně či úplně implementována – viz podkapitola 3.3.2 a opatření zavedená jednotlivými nařízeními.

4.3 Opatření v oblasti investic a infrastruktury, vzdělání a výzkumu a migrace

Návrh Komise týkající se InvestEU¹⁵⁵ počítá s tím, že členské státy mohou převést část svých zdrojů sdíleného řízení do tohoto nového nástroje – zejména ve

¹⁵⁴ Interreg Europe. *Interreg Europe 2021 2027 Programme Manual* [online]. 2022. [cit. 6.2.2022].

¹⁵⁵ **Program InvestEU staví na úspěšném modelu investičního plánu pro Evropu - Junckerově plánu - který v období 2015–20 zmobilizoval více než 500 miliard EUR. Současným cílem je spustit novou vlnu – více než 372 miliard EUR – v investicích s využitím záruky z rozpočtu EU.**

zranitelných a izolovaných regionech, jako jsou NR – s cílem získat přístup k záruce, kterou poskytuje rozpočet EU.

Návrh Komise na nástroj pro propojení Evropy (CEF)¹⁵⁶ předpokládá podporu dopravních projektů v NR, včetně námořních přístavů a městských silnic, s vyšší sazbou. Návrh programu Digitální Evropa se snaží přispět k větší konektivě a lepším digitálním dovednostem v NR. Digitální inovační centra pomohou těmto regionům zapojit se do jednotného digitálního trhu (některá opatření již byla Uníí přijata, viz podkapitoly 3.3.3 a 3.3.4).

Návrhy programů Erasmus+ a Evropského sboru solidarity se snaží posílit účast NR, zejména spolupráci se třetími zeměmi. V rámci programu Horizon Europe navrhla Komise otevřít program „Rozšiřování účasti a šíření excelence“ (překlad z anglického „*Widening participation and spreading excellence*“) – s cílem sdílet odborné znalosti a pomoci zaostávajícím zemím a regionům – nejvzdálenějším regionům, aby jim pomohla stavět na jejich přednostech a rozvinout jejich plný potenciál.

Navrhovaný nový Azylový a migrační fond a Fond pro vnitřní bezpečnost předpokládají poskytnout členským státům zdroje, které jejich regionům pomohou řídit migraci udržitelným způsobem a řešit situace migračního tlaku, kterému čelí některé NR (zejména Kanárské ostrovy).

4.4 Iniciativa „Modernizace strategického partnerství Komise s nejvzdálenějšími regiony EU“

Předsedové NR, stejně jako Výbor regionů ve svém stanovisku požádali Komisi o zohlednění kontextu pandemie COVID-19 při tvorbě strategie pro NR. Jedná se o politický impuls k vydání obnoveného sdělení Komise. Mimo řešení dopadu pandemie na tyto regiony je cílem podporovat transformace na ekologičtější a digitálnější ekonomiku, pomoc těmto regionům při využívání příležitostí, které

¹⁵⁶ **Klíčový finanční nástroj EU na podporu růstu, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti prostřednictvím cílených investic do infrastruktury na evropské úrovni.**

nabízejí opatření, předpisy, programy a fondy EU, rozvoj užšího dialogu a zajištění, aby jejich specifické potřeby byly zohledněny ve všech politických opatřeních EU.

Od 12. 5. 2021 do 9. 6. 2021 proběhlo období pro zasílání připomínek. Od 8. 7. 2021 do 4. 11. 2021 byla možnost zapojit se do veřejné konzultace. Zpětná vazba obsahovala připomínky jak občanů EU, tak např. nevládních organizací či hospodářských sdružení.¹⁵⁷ Přijetí obnoveného sdělení je Komisí plánováno na druhé čtvrtletí roku 2022.

4.5 Dopady pandemie COVID-19

Pandemie koronavirového onemocnění COVID-19 ovlivnila život téměř každého člověka na planetě. Tato práce nemá v žádném případě za cíl podrobně popisovat globální důsledky, které pandemie způsobila. Kapitola je tedy zaměřena výhradně na dopady na NR, které jsou předmětem studie Komise¹⁵⁸ za období od prosince roku 2020 do září roku 2021.

Studie je v anglickém jazyce dostupná na webových stránkách Komise, v následujících odstavcích budou shrnuty její podstatné závěry. Informační zdroje spočívají ve statistikách klíčových socio-ekonomických ukazatelů, zprávách o dopadech v jednotlivých regionech, rozhovorech s regionálními představiteli a workshopech se zástupci.

Všechny vlivy pandemie a více či méně účinná opatření, která byla v této souvislosti přijata, budou hrát zásadní roli v budoucím přístupu Komise k NR. Jak již bylo zmíněno v kapitole 4.3, pandemie COVID-19 bude reflektována v obnoveném sdělení Komise, která bude mít za úkol co nejefektivněji ochránit NR při možných krizích v budoucnu.

¹⁵⁷ Evropská Komise. *Modernizace strategického partnerství Komise s nejbližšími regiony EU* [online]. (Nedatováno). [cit. 2.3.2022].

¹⁵⁸ European Commission. *Study on the impact of the COVID-19 pandemic on the outermost regions (OR)* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. ISBN 978-92-76-46552-2

4.5.1 Dopady na systém zdravotnictví

NR obecně zažily mírnou první vlnu a mnohem silnější druhou, třetí a v některých případech i čtvrtou vlnu (např. Guadeloupe, Martinik a Réunion). Na Guadeloupe, Martiniku, Mayotte, Francouzské Guyaně a Svatém Martinu dostal vysoký počet případů COVID-19 zdravotní služby pod značný tlak – pacienti byli posíláni do jiných regionů a zdravotnický personál byl vyslán z pevninské Francie, aby poskytoval podporu.

Systémy zdravotní péče v NR jsou v křehkém stavu i za běžné situace a postrádají kapacitu ke zvládnutí nárůstu počtu pacientů. Toto platí zejména ve francouzských regionech, které musí zvládat i opakované epidemie horečky dengue. Ve všech francouzských NR je proočkovanost mnohem nižší než v kontinentální Francii, zatímco na Azorech, Madeiře a Kanárských ostrovech zavádění očkování dobře pokročilo.¹⁵⁹

4.5.2 Ekonomický dopad

První kolo omezujících opatření v březnu roku 2020 mělo pro ekonomiky regionů značné důsledky. Na základě dostupných dat lze konstatovat, že míra negativního dopadu na NR v oblasti HDP a ekonomické aktivity byla v mnoha případech až dvojnásobná oproti kontinentálním územím. Očekává se, že ekonomické zotavení bude podstatně pomalejší.

Ekonomika NR je také ve značném rozsahu postavená na odvětví cestovního ruchu (především Kanárské ostrovy, Azory a Madeira), které bylo pandemií postiženo nejvíce a které se stále nezotavilo. Oproti svým příslušným členským státům je negativní dopad na jejich mnohem menší hospodářství proporcionálně mnohem větší.

Pokud jde o leteckou přepravu cestujících, několik leteckých společností muselo snížit frekvenci letů. Snížení leteckého provozu následně snížilo obrat leteckých společností a letišť a společnosti se sídlem v NR se potýkaly se značnými

¹⁵⁹ European Commission, pozn. 158, str. 6.

finančními potížemi, protože nebyly schopny žádat o stejnou úroveň podpory, jakou mají vnitrostátní dopravci. Lodní doprava zaznamenala podobný dopad. Kromě toho cena námořní dopravy značně vzrostla v důsledku prudkého nárůstu elektronického obchodu a hromadění zásob, což staví NR do velmi nevýhodné pozice vzhledem k jejich zeměpisné poloze.

V důsledku uzavírání obchodů utrpěl maloobchodní sektor zejména v prvních měsících pandemie výrazný ekonomický šok (snížení ekonomické aktivity až o 70 %). Zvláště strmý pokles zaznamenaly tržby za nepotravinářské zboží a prodej automobilů. I v tomto sektoru utrpěli NR podstatně více než pevninské státy.¹⁶⁰

4.5.3 Sociální dopad

Vliv pandemie na oblast sociálního zabezpečení byl v porovnání s těmi předchozími nejmenší. Opatření zavedená v NR (mj. kompenzace za částečnou nezaměstnanost, podpora v nezaměstnanosti, usnadnění přístupu ke vzdělávání) částečně zmírnila bezprostřední dopad lockdownu na nezaměstnanost.

Jedním z největších problémů regionů je podíl mladých lidí bez zaměstnání, vzdělávání nebo odborné přípravy (*NEET - not in employment, education or training*). Ten se v určitých regionech pohybuje v rozmezí 20-40 %. Mladí lidé v NR jsou ve velmi náročné situaci, kterou pandemie nepochybně ještě zhoršila.

Pokud jde o další sociální dopady, pandemie měla rušivý dopad na školní vzdělávání kvůli zavírání škol. Zdůrazněny byly i možné dopady na chudobu. Toky migrantů se zvýšily na Mayotte, ve Francouzské Guyaně a na Kanárských ostrovech, a to především díky jejich relativnímu úspěchu při zvládnutí pandemie ve srovnání s některými sousedními zeměmi.¹⁶¹

¹⁶⁰ European Commission, pozn. 158, str. 7.

¹⁶¹ European Commission, pozn. 158, str. 8.

5. Část - Přínos a potenciál nejvzdálenějších regionů

5.1 Kompenzace omezení kontinentální Evropy

Značná porce této práce je věnována podpoře NR ze strany Unie. Bylo by ovšem nespravedlivé nezmínit „druhou stranu mince“ – zámořské regiony při všech svých nedostacích a omezeních skrývají příležitosti, které by jinak byly Evropě zapovězené. Před představením konkrétních příkladů takových příležitostí v očích unijních institucí je třeba podrobit území EU na evropském kontinentu krátké geografické analýze, která bude sloužit jako kontext pro celou část práce.

Rohy území EU na kontinentu tvoří Finsko na severozápadě, Irsko na severovýchodě, Kypr na jihovýchodě a Portugalsko na jihozápadě. S výjimkou středomořských států a části Skandinávie podléhá území Unie mírnému podnebí se střídajícími se ročními obdobími, a pouze čtyři státy mají v rámci kontinentálního pobřeží přístup k oceánu. Celá Evropa je jediným obydleným kontinentem bez přístupu k tropickému pásu. Ačkoliv z hlediska klimatu v EU určitou členitost najdeme, o rozsáhlé biodiverzitě se hovořit nedá.

Z toho vyplývají mnohá omezení pro území kontinentální EU, např. v oblasti zemědělství, rybolovu, přírodovědeckého výzkumu, výzkumu v oblasti změny klimatu atp. V zásadě všechna tato omezení mohou být kompenzována využitím území NR, představujících bránu do vědecky, průmyslově a politicky strategických oblastí. *„Jejich strategické zeměpisné umístění z nich činí velvyslance EU v Atlantiku, Karibské oblasti a Indickém oceánu, přičemž potenciálně mohou EU prospívat prostřednictvím vztahů se svými sousedy a šířením vlivu EU ve svých regionech.“*¹⁶²

V současné globalizované době mají NR potenciál sloužit jako nástroj pro posílení evropské konkurenceschopnosti, rozvoj specializací v daných odvětvích¹⁶³

¹⁶² Sdělení komise COM/2012/0287 final. Nejvzdálenější regiony Evropské unie – Na cestě k partnerství pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. 1. část odst. 5.

¹⁶³ např. odvětví zemědělsko-potravinářské, biologická rozmanitost, obnovitelné zdroje energie, astrofyzika, letecký a kosmický průmysl, oceánografie, vulkanologie či seizmologie

a tvorbu významných komparačních výhod. S tím souvisí i poskytnutí perfektních podmínek pro rozvoj iniciativ špičkové úrovně a pilotních projektů.¹⁶⁴

5.2 Strategická zeměpisná poloha

Pokud jde o rozvoj politiky širšího sousedství, NR představují jeden z nejlepších způsobů jeho dosažení, a to díky jejich vztahům s odlehlými zeměmi a národy zejména v Africe a na americkém kontinentu. Občané EU žijící v NR mají se svými sousedy vztahy kulturní a historické povahy, a mohou tak na evropský kontinent přenášet zcela unikátní perspektivu na život v těchto oblastech.

S polohou NR dále souvisí jejich přístup k důležitým námořním trasám a průlivům¹⁶⁵ významných pro obchod, a také možnost správy pobřežních vod, včetně podílení se na boji proti obchodu s drogami či nelegálnímu rybolovu a zajišťování bezpečnosti dopravy (v Karibské oblasti toto může např. souviset s přepravou ropy).

EU se podílí na iniciativách podporujících boj s migrací či chudobou a dalšími problémy sužujícími rozvojové regiony, které se často nachází v okolí NR. Regiony Unie tak mohou být nejefektivnějšími partnery sousedících třetích zemí, např. v rámci projektů zaměřených na posilování administrativní kapacity, odbornou přípravu, vzdělávání a zdravotnictví, zakládání malých a středních podniků, zemědělství, rybolov a předcházení přírodním rizikům.¹⁶⁶

V oblasti tzn. „Blue Growth“¹⁶⁷ (modrý rozvoj) stojí za zmínku, že „v rámci Transatlantské aliance pro výzkum oceánů, agendy Evropské komise pro mezinárodní správu oceánů a evropské politiky sousedství mohou NR hrát klíčovou roli, protože jsou zástupci EU ve světě, kde mohou působit jako její základny pro zefektivnění nové oblasti mezinárodní spolupráce. Nejvzdálenější regiony umožňují EU aktivně se zapojit do rámců mezinárodní spolupráce daleko od jejich kontinentálních hranic,

¹⁶⁴ Sdělení komise z 17.10.2008. Nejvzdálenější regiony: přínos pro Evropu. COM/2008/0642 final. 4. část odst. 1.

¹⁶⁵ např. severo-atlantská námořní trasa protínající Panamský průliv

¹⁶⁶ Sdělení komise COM/2012/0287 final. 4. část (4.1) odst. 1-4.

¹⁶⁷ **Blue Growth je dlouhodobá strategie na podporu udržitelného růstu v námořním sektoru jako celku.**

a mohou tak hrát roli „propagátorů“ politik modrého růstu EU ve vnějších souvislostech.“¹⁶⁸

5.3 NR v roli vědeckých laboratoří

Z hlediska vědeckého výzkumu nabízejí NR příležitosti v několika odvětvích, včetně energetiky, astrofyziky, biotechnologií a biomedicíny a dalších. Jednoznačným přínosem je jejich přístup k masivním vodním plochám, včetně Atlantského a Indického oceánu, a především k bohatým mořským ekosystémům naprosto odlišným od těch, které bychom našli na pobřeží evropských států. *„NR představují více než polovinu výlučné ekonomické zóny EU s potenciální rezervou mořských zdrojů dosahující téměř 15 milionů km². To pro EU představuje jedinečnou laboratoř pro průzkum mořských hlubin z hlediska oblastí, jako jsou bezpečnost potravin, klima, energetika a biotechnologie. Lze se v nich také setkat s jedinečnou rozmanitostí druhů a ekosystémů, které mají zásadní význam pro biologickou rozmanitost ve světovém měřítku. Spolu se zámořskými zeměmi a územími hostí NR více endemických druhů zvířat a rostlin než celý evropský kontinent, včetně více než 20 % světových korálových útesů a lagun.“¹⁶⁹* Regiony mohou zároveň plnit roli podporovatele a inspektora dodržování pravidel ochrany vod, tak aby mořské hlubiny a dno mohly i nadále sloužit jako živá laboratoř biologické rozmanitosti.

Určité regiony by mohli pro účely zdravotnictví sloužit jako „imunologické laboratoře“, díky kombinaci nízkého počtu obyvatel a izolovanosti. Během pandemie COVID-19 toto navrhla portugalská státní tajemnice pro evropské záležitosti s odkazem na souostroví Azory. *"Mohli bychom tyto regiony využít jako imunologické laboratoře, tedy urychlit očkování tak, aby dosáhlo 100 % a pozorovat, jaké pak budou výsledky a jak se populace chovají."¹⁷⁰*

¹⁶⁸ European Commission. *Realising the potential of the Outermost Regions for sustainable blue growth* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-9202-269-3. S. 12.

¹⁶⁹ Sdělení komise COM/2012/0287 final. 1. část odst. 4.

¹⁷⁰ CĚU, Beatriz; GOMES, Joana. *EU's outermost regions could be 'immunological labs', Portugal says* [online]. 2021. [cit. 12.12.2022].

5.4 Okna do vesmíru

Na území EU, z velké části hustě osídleném a s vysokou koncentrací velkých měst, působí značné světelné znečištění¹⁷¹ znemožňující efektivní pozorování noční oblohy. Další z handicapů, jehož řešení je možné hledat na území NR. „*Jejich umístění vytváří velké příležitosti pro rozvoj vesmírných, astrofyzikálních a satelitních činností pro EU.*“¹⁷²

Unie tak už od začátku století financuje prostřednictvím ERDF projekty společnosti GRANTECAN, která s její pomocí postavila na ostrově La Palma teleskop Gran Telescopio CANARIAS (GTC).¹⁷³

5.5 Výzkum dopadů změny klimatu

Jednou z nesporných výhod života na evropském kontinentu je stálost a předvídatelnost počasí, a minimální výskyt extrémních klimatických jevů. Podobné jevy spojené s důsledky změny klimatu je tak nutné zkoumat v oblastech, kde k nim pravidelně dochází, a NR s jejich geomorfologickými rysy a geografickou polohou v tomto směru představují významný přínos pro vědecký výzkum.

*„Předcházení přírodním rizikům, kterými jsou tyto regiony velmi ohrožovány, představuje jednu z hlavních oblastí výzkumu s vysokou přidanou hodnotou. Nejvzdálenější regiony jsou způsobilé k tomu, aby byly platformami technologické a vědecké spolupráce prostřednictvím studia a monitorování přírodních rizik na svém území.“*¹⁷⁴

¹⁷¹ Zdroj: Mapy světelného znečištění (svetelneznečistení.cz)

¹⁷² Sdělení komise COM/2012/0287 final. 1. část odst. 4.

¹⁷³ **Gran Telescopio CANARIAS (GTC) je v současnosti největší a jeden z nejpokročilejších optických a infračervených dalekohledů na světě. Jeho primární zrcadlo se skládá z 36 jednotlivých šestiúhelníkových segmentů, které dohromady fungují jako jediné zrcadlo.**

¹⁷⁴ Sdělení komise z 17.10.2008. Nejvzdálenější regiony: přínos pro Evropu. COM/2008/0642 final. 4. část (4.2) odst. 2.

Regiony v Karibiku se např. účastní iniciativ Centra pro změnu klimatu karibské komunity (*The Caribbean Community Climate Change Centre*), které od roku 2005 působí jako klíčový informační uzel v otázkách změny klimatu a reakci regionu na zvládnání a přizpůsobení se změně klimatu v této oblasti.¹⁷⁵

Ruku v ruce s problematikou změny klimatu jdou obnovitelné zdroje energie, které jsou zaměřením mnoha vědeckých institucí a univerzit sídlících na NR. Vzhledem k izolovanosti regionů a problematickému napojování na struktury napájecích sítí jsou obnovitelné zdroje energie nejlepším způsobem k zajištění energetické soběstačnosti. Např. na Azorech dosáhla v roce 2015 výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů 35 % (kombinace geotermálních, větrných a hydraulických zdrojů).¹⁷⁶

„V jednotlivých regionech jsou podmínky k rozvoji obnovitelných zdrojů energie, od biopaliv, přes větrnou, solární a geotermální energii až po fotovoltaiku. Z hlediska lidských zdrojů mají nejvzdálenější regiony vzdělanější a kvalifikovanější pracovníky, lepší veřejné služby a vyspělejší know-how než jejich sousedé, což jim dává možnost prodávat služby a odborné znalosti v odvětvích s vysokou přidanou hodnotou.“¹⁷⁷

5.6 Vysoce kvalitní zemědělské produkty

NR dávají EU jedinečnou příležitost provádět přímou kontrolu a podporu pěstování zemědělských produktů vyžadujících tropické klima. Samotný hospodářský rozvoj regionů pak z velké míry stojí na vývozu typických a zejména kvalitních místních produktů - jako příklad lze uvést rum s kontrolovaným označením původu z Martiniku, ananas Victoria z ostrova Réunion nebo melouny z Antil, víno z Madeiry, sýry a čaj z Azorských ostrovů, vína a sýry s kontrolovaným označením původu z Kanárských ostrovů nebo květiny a dekorativní rostliny ze všech NR.

¹⁷⁵ Zdroj: Webové stránky Centra pro změnu klimatu karibské komunity (caribbeanclimate.bz)

¹⁷⁶ European Commission. *The Outermost Regions. European Lands in the World* [online].

Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-73199-0. Str. 7

¹⁷⁷ Sdělení komise COM/2012/0287 final. 1. část odst. 4.

„Nejvzdálenější regiony již používají inovační a originální řešení, která jim umožňují zhodnocovat výhody, jimiž disponují. Právě toto know-how je třeba podporovat, aby hospodářství těchto regionů získalo na dynamičnosti a mohlo zastávat novou úlohu v rámci Evropské unie.“¹⁷⁸

¹⁷⁸ Sdělení komise COM/2008/0642 final. 4. část (4.5) odst. 3.

Závěr

První úsek závěrečné části práce je věnován jejímu shrnutí a vytyčení podstatných údajů a dílčích závěrů, k nimž bylo na základě obsahu práce možné dojít. Cílem není doslovně opakovat informace uvedené v textu, nýbrž vytvořit ucelený rámec sloužící k definitivnímu pochopení problematiky nejvzdálenějších regionů. V úseku druhém budou formou autorovy úvahy zodpovězeny otázky položené v úvodu práce.

Nelze mít žádné pochybnosti o tom, že nejvzdálenější regiony (NR) jsou plnohodnotnou součástí Unie. Výraz „téměř absolutní příslušnost“ použitý v první kapitole práce je odůvodněný postavením francouzských NR mimo Schengenský prostor, a lehkými odlišnostmi v rámci unijního systému DPH. Pro všechny však platí užívání peněžní měny Eura, plná účast v rámci celní unie a občanství EU. Pochybovat nelze ani o zájmu EU o rozvoj těchto regionů, je-li bráno v potaz, že celkový rozpočet určený na podporu všech regionů s méně než 5 mil. obyvateli (cca 1 % všech obyvatel EU v roce 2020) čítal v letech 2014-2020 přes 8,5 mld. EUR (cca 1,9 % celkového rozpočtu fondů politiky soudržnosti EU pro dané období).

Lze konstatovat, že prioritizovanými oblastmi finanční podpory EU v regionech jsou posilování konkurenceschopnosti MSP na lokálních a regionálních trzích; energetická udržitelnost a efektivnější využívání obnovitelných zdrojů; a zlepšení dopravní, internetové, vzdělávací, sanitární a zdravotní infrastruktury.

Regionům je věnována zvláštní pozornost v ústavním pořádku příslušných členských států, které mj. zakotvují specializované vládní pozice či administrativní úřady – zámořský ministr v případě Francie, regionální představitelé v případě Portugalska, a ostrovní Rady, tzv. „*Cabildos*“, v případě Španělska.

Průběh právního vývoje NR je přehledně rozdělen do čtyř etap. První etapa, odpovídající období 1957-1978, je ohraničena vznikem EHS a klíčovým rozsudkem ve věci *Hansen*. Během tohoto období byly předmětem úpravy pouze francouzské DOM a v té době Francii příslušící Alžírsko. Etapu definuje obecný nezáměr věnovat tehdejšímu článku 227 Smlouvy o EHS značnou pozornost. Druhá etapa, ukončená vstupem Amsterodamské verze Smlouvy o založení ES v účinnost v roce 1999, byla doménou ESD, který svými rozsudky významně usměrnil budoucí percepci regionů. Na přelomu 80. let spatřil navíc světlo světa podpůrný program POSEI.

Třetí etapa svým trváním odpovídá účinnosti čl. 299 „Amsterodamské“ smlouvy, do roku 2009. Do článku byly již začleněny portugalské a španělské regiony, a zmínka o strukturální sociální a hospodářské situaci. Čtvrtá etapa jde ruku v ruce s účinností čl. 349 SFEU, a v zásadě trvá dodnes. Článek obsahuje uzavřený seznam všech regionů, seznam jednotlivých negativních faktorů ovlivňujících jejich rozvoj (odlehlost, ostrovní povaha, malá rozloha, složitý povrch a podnebí a hospodářská závislost na malém množství produktů), a demonstrativní výčet nejvýznamnějších legislativních oblastí, které by měly být prioritami unijních orgánů.

Komise hraje v tvorbě strategie pro NR nejaktivnější roli. To lze usuzovat na základě sdělení, která s relativní pravidelností vydává, a která slouží jako identifikátory klíčových oblastí zájmu. První sdělení z roku 2004 bylo důsledkem uvědomění si kritické situace v NR a nutnosti řešení problémů, kterými regiony trpí. Unie mj. v době před tímto sdělením prošla značnou transformací, a začala stavět na co největší harmonizaci a jednotě na celém svém území – včetně území NR. Sdělení z roku 2008 mělo za cíl poukázat na příležitosti, které regiony pro Unii představují, a v zásadě apelovalo na zhodnocení jejich potenciálu. Následující sdělení z let 2012 a 2017 se shodně nesla v duchu prohlubování regionální kooperace a zefektivnění výhod vyplývajících z členství v EU.

Jak napovídá ze samotného názvu tohoto poradního orgánu EU, Evropský výbor regionů rovněž aktivně participuje v tvorbě strategie pro NR. Účast Výboru je však značně omezená, a stanovisek výlučně k tématu NR příliš nevydal. Výbor je zaměřen především na přeshraniční regiony prohlubující vzájemnou spolupráci jednotlivých členských států.

Doporučení, sdělení, stanoviska a další užitečné příspěvky do strategického plánování by svou užitečnost ztratily v momentě, kdy by nebyly implementovány do závazného evropského práva unijními legislatory. K tomuto účelu slouží Rada EU (Rada) a Evropský parlament (EP). Tyto orgány uvedly teorii v praxi prostřednictvím nařízení (a výjimečně směrnic – práce se však zaměřuje výhradně na nařízení). Z pohledu NR jsou zásadní nařízení zřizující různé programy, fondy a nástroje. Ty pak slouží jako podpůrné prostředky podpory regionů, které z nich mohou financovat svou prosperitu a rozvoj. Nejvýznamnějšími jsou program POSEI; Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR) a Fond soudržnosti; Evropský námořní, rybářský

a akvakulturní fond (ENRAF); Evropský zemědělský záruční fond (EZZF) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV); Fond pro spravedlivou transformaci (FST); Evropský sociální fond plus (ESF+); Nástroj pro propojení Evropy (CEF); a program Digitální Evropa.

Plán strategie pro následující léta je vcelku přímočarý – pokračovat v provádění již existujících opatření a rozvíjet je tak, aby co nejlépe sloužila svému původnímu účelu, tedy zajišťovat kompenzace jevů stěžujících existenci NR a jejich úlohu v integračním procesu EU. Jedná se především o opatření v oblasti politiky soudržnosti, rybolovu a zemědělství a v oblasti investic a infrastruktury, vzdělání a výzkumu a migrace. Zásadním dokumentem bude obnovené sdělení Komise plánované na druhé čtvrtletí roku 2022, které bude mj. reflektovat dopady pandemie a nabídne možná řešení překážek položených touto světovou krizí, která měla nejen na NR dalekosáhlé dopady v oblasti zdravotnictví, ekonomiky a sociální sféry. Vzhledem k limitovaným zdravotnickým infrastrukturám a v porovnání s kontinentálními zeměmi slabým ekonomikám utrpěly NR bezpochyby citelnější rány, a doba jejich rekuperace tak bude delší.

Nakonec nesmí být opomenut přínos a potenciál nejvzdálenějších regionů, jemuž se bude mj. věnovat druhý úsek závěrečné části nabízející odpovědi na dvě stěžejní otázky z úvodu práce.

1) Daří se orgánům EU dostatečně využívat ustanovení článku 349 SFEU, který je jasným důkazem povědomí o situaci nejvzdálenějších regionů, o jejich nedostatcích a překážkách, a nutnosti věnovat jim zvýšenou pozornost?

Na první otázku lze hledět ve dvou rovinách – kvantitativní a kvalitativní. Z kvantitativního hlediska je otázkou, zda bylo vydáno dostatečné množství právních předpisů, nezávazných dokumentů a dalších aktů unijních institucí s cílem řešit situaci v regionech. Ačkoliv „dostatečné“ je velice relativní a nedefinovatelný pojem, jistě se dá hovořit o množství značném. V posledních dvou dekadách se jedná o desítky aktů tvořené klíčovými nařízeními, doporučeními, sděleními a stanovisky, mířené na uplatňování ustanovení článku 349 SFEU, konkrétně na větu zavazující Radu k přijímání konkrétních opatření na návrh Komise a po konzultaci s Evropským

parlamentem, zaměřených zejména na vytvoření podmínek pro uplatnění Smluv v těchto (nejvzdálenějších) regionech, včetně společných politik.

Kvalitativní hledisko souvisí hlavně s druhým odstavcem článku, tedy zda se přijatá opatření týkala vymezených prioritních oblastí (celní a obchodní politiky, daňové politiky, svobodná pásma, zemědělské politiky a politiky rybolovu, podmínky pro zásobování surovinami a základním spotřebním zbožím, státní podpory a podmínky přístupu ke strukturálním fondům a horizontálním programům Unie), a dále, a to především, zda měla předpokládaný a vyžadovaný efekt.

Z obsahu práce je patrné, že unijní orgány mají tendenci se zmíněných oblastí držet. Strukturálním a horizontálním fondům je věnována celá podkapitola, tyto fondy pak cílí na konkrétní oblasti, jako jsou právě zemědělské politiky a politiky rybolovu, celní a obchodní politiky, státní podpory a další.

Pokud jde o účinnost a efektivitu opatření, i přes zlepšení, kterých bylo v regionech již dosaženo např. v oblasti ekonomické síly a soběstačnosti či oblasti zaměstnanosti a vzdělávací infrastruktury, je sama Komise zdrženlivá k označování průběžné strategie jako bezchybné. Mimo program POSEI (který byl v době svého vzniku zaměřený na velice specifický typ podpory), je většina opatření stále relativně nová, vzhledem k tomu, že jejich zamýšlené efekty mohou být otázkou desítek let. Z kritického hlediska je zajisté možné poukázat na trvalou zaostalost určitých regionů, což by napovídalo neúspěchu strategie a nedostatečným opatřením.

S jistotou lze konstatovat, že článek 349 SFEU je v porovnání se svými předchůdci nejefektivnějším a nejflexibilnějším ustanovením upravujícím NR. Orgány EU na něj tak nahlízejí, a snaží se co nejvíce využít jeho potenciál ke zlepšení životní situace v regionech. V tomto smyslu se dá na položenou otázku odpovědět zcela kladně. Účinnost této aktivity je však minimálně pochybná, a měla by být průběžně evaluována v následujících letech.

2) Mají nejvzdálenější regiony potenciál přispět do evropské síly a soudržnosti, nebo se jedná výhradně o regiony vyžadující výjimky a podporu ze strany Unie?

Začněme druhou částí této otázky – je uplatňování výjimek a poskytování podpor jediným elementem vztahu „nejvzdálenější regiony – EU?“ Je elementem zásadním,

dokonce přímo dominantním, ale v žádném případě ne jediným. Komise věnovala, a nadále věnuje, značné množství času a úsilí nezpochybnitelně ospravedlnit podporu poskytnuté regionům ze strany Unie. Nejvzdálenější regiony jsou plnohodnotnými členy EU, a na rozdíl od ostatních zámořských území vázaných k Unii tak představují opravdové „předsunuté hlídky“ v extrémně vzdálených místech světa. Díky jejich začlenění do jednotného trhu má tak EU přístup k exotickým zdrojům, materiálním i nemateriálním.

Regiony otevírají dveře ke zcela odlišným ekosystémům, které mohou sloužit jako excelentní prostředí pro výzkumné ambice evropských výzkumných center a organizací. Nacházejí se na odlehlých místech světa využitelných pro astronomické a další vesmírné aktivity, o čemž vypovídá umístění kosmodromu Evropské vesmírné agentury do Francouzské Guyany, či konstrukce unikátního vesmírného teleskopu na Kanárských ostrovech.

EU se do své moderní strategie snaží čím dál více inkorporovat metody kontroly změny a stabilizace klimatu, což je už nyní citelné v každodenních aktivitách běžného občana členského státu. Těžko lze však zkoumat extrémní klimatické jevy a dopady změny podnebí v prostředí, které jimi v porovnání s jinými částmi světa trpí naprosto minimálně. Stejně tak jsou NR ideálními místy pro testování udržitelnosti užívání výhradně obnovitelných zdrojů.

Jedním z nemateriálních zdrojů regionů je také možné využití unijních programů podporujících integraci na studijní i profesionální úrovni, např. program Erasmus+. Téměř každý region má vlastní univerzitu, a může tak nabídnout pobyty studentům z kontinentální Evropy, kteří dostanou šanci poznat takto odlehlé části světa, a přivést své poznatky zpět. To zároveň představuje nejlepší způsob, jak mohou občané EU identifikovat přednosti a nedostatky a na půdě Unie pak navrhnout jejich využití, potažmo řešení.

Pokud jde o hodnoty síly a soudržnosti, jedním z jejich prvků je bezpodmínečná sociální akceptace a inkluze. Samotná myšlenka EU stojí na skutečnosti, že síla jednotlivce se nikdy nevyrovná síle většiny. Nejvzdálenější regiony si uvědomují, že by bez sdílené síly EU nikdy nedosáhly kvality života, která v regionech panuje. Zároveň však vnášejí do samotného jádra politické sféry EU zcela unikátní, exotický prvek, který připomíná nutnost snahy o vytvoření rovných

podmínek života všech lidí bez výjimky, nehledě na to, že se domovy některých z nich nacházejí tisíce kilometrů od hlavních měst členských států, a sídel institucí Unie samotné.

Mají nejbzdálenější regiony potenciál přispět do evropské síly a soudržnosti? Ano. Omezeně, často až symbolicky, ale dostatečně na to, aby s nimi bylo zacházeno na stejné úrovni, jako s kterýmkoliv jiným územím na kterém je uplatňováno unijní právo a na kterém je očekáváno dodržování lidskoprávních a dalších standardů hodných civilizované společnosti Evropské Unie.

Seznam zdrojů

Literární a online zdroje

MURRAY, Fiona. *The European Union and Member State Territories: A New Legal Framework Under the EU Treaties*. The Hague: Springer, 2012. ISBN 978-90-6704-825-5

KOCHENOV, Dimitry. *EU Law of the Overseas: Outermost Regions, Associated Overseas Countries and Territories, Territories Sui Generis*. The Hague: Kluwer Law International, 2011. ISBN 978-904-113-445-5

ZILLER, Jacques. *The European Union and the Territorial Scope of European Territories* [online]. 2007. [cit. 12.12.2021]. Dostupné na <http://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/2007/6.html>

European Commission. *Study on the impact of the COVID-19 pandemic on the outermost regions (OR)* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. ISBN 978-92-76-46552-2. Dostupné na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/covid19_or_study_en.pdf

European Commission. *Realising the potential of the Outermost Regions for sustainable blue growth* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-9202-269-3. Dostupné na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2017/rup_sust_blue_growth_en.pdf

European Commission. *Presidency Conclusions Seville European Council 21 and 22 June 2002* [online]. 2002. [cit. 5.2.2022]. Dostupné na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13

European Commission. *Presidency Conclusions – Brussels, 14 December 2007* [online]. 2008. [cit. 5.2.2022]. Dostupné na https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/97669.pdf

European Commission. *New EU-Mercosur trade agreement* [online]. 2019. [cit. 15.2.2022]. Dostupné na https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157964.pdf

European Commission. *The Outermost Regions. European Lands in the World* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-73199-0. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2017/rup_eu_lands_world_en.pdf

European Commission. *European Regional Competitiveness Index* [online]. (Nedatováno). [cit. 16.2.2022]. Dostupné na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/#2

Evropská Komise. *Program POSEI* [online]. (Nedatováno). [cit. 1.3.2022]. Dostupné na https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/outermost-regions-and-small-aegean-islands/posei_cs

Evropská Komise. *Modernizace strategického partnerství Komise s nejvzdálenějšími regiony EU* [online]. (Nedatováno). [cit. 2.3.2022]. Dostupné na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13018-Modernizace-strategickeho-partnerstvi-Komise-s-nejvzdalenejшими-regiony-EU_cs

European Central Bank. *The euro outside Europe* [online]. 2017. Poslední změna 1.2.2020. [cit. 5.3.2022]. Dostupné na

https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/show-me/html/euro_outside_europe.en.html

European Commission. *Operational Programme ERDF-ESF Guadeloupe et St Martin Etat 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/France/2014fr05m2op001

European Commission. *Regional programme Martinique Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/France/2014fr16m0op011

European Commission. *Regional programme Guyane Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/France/2014fr16m2op011

European Commission. *Interregional programme Réunion Conseil Régional 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/France/2014fr16rfop007

European Commission. *Regional programme Mayotte 2014-2020* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/France/2014fr16m2op012

European Commission. *Regional OP Azores (Autonomous Region)* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/Portugal/2014pt16m2op004

European Commission. *Regional OP Madeira (Autonomous Region)* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/Portugal/2014pt16m2op006

European Commission. *Canary Islands ERDF 2014-20 OP* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/spain/2014es16rfop007

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Mayotte (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_mayotte_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Canary Islands (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_canary_island_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Reunion Island (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_reunion_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Saint-Martin (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_saint_martin_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Madeira (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_madeira_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Martinique (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/factsheets/2020/the-outermost-regions-european-lands-in-the-world-martinique-2020

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Guadeloupe (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_guadeloupe_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - Azores (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_azores_factsheet_en.pdf

European Commission. *The Outermost Regions: European lands In the world - French Guiana (2020) Factsheet* [online]. 2020. [cit. 4.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2020/2020_french_guiana_factsheet_en.pdf

Interreg Europe. *Interreg Europe 2021 2027 Programme Manual* [online]. 2022. [cit. 6.2.2022]. Dostupné na

[https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/documents/Call_related_documents/Interreg_Europe - Programme manual draft .pdf](https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/documents/Call_related_documents/Interreg_Europe_-_Programme_manual_draft_.pdf)

France-Visas. The official visa website for France [online] (Nedatováno) [cit. 6.3.2020]. Dostupné v anglickém jazyce na <https://france-visas.gouv.fr/en/web/france-visas/france-in-the-schengen-area#:~:text=The%20European%20territory%20of%20France,of%20free%20movement%20for%20persons>

CIA. *Saint Martin. The World Factbook* [online]. 2022. (Poslední změna 3.3.2022) [cit. 4.3.2022]. Dostupné na <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/saint-martin/>

ESA. *Europe's Spaceport* [online]. (Nedatováno). [cit. 3.3.2022]. Dostupné na https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Transportation/Europe_s_Spaceport/Europe_s_Spaceport2

CÉU, Beatriz; GOMES, Joana. *EU's outermost regions could be 'immunological labs', Portugal says* [online]. 2021. [cit. 12.12.2022]. Dostupné na <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eus-outermost-regions-could-be-immunological-labs-portugal-says/>

CORNEVIN, Robert. *Guadeloupe. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020]. Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Guadeloupe>

CORNEVIN, Robert. *Martinique. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020]. Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Martinique>

Kol. autorů. *French Guiana. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020]. Dostupná na <https://www.britannica.com/place/French-Guiana>

Kol. autorů. *Réunion. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].
Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Reunion>

Kol. autorů. *Mayotte. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].
Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Mayotte>

Kol. autorů. *Azores. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].
Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Azores>

Kol. autorů. *Madeira Islands. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].
Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Madeira-Islands>

RODRIGUEZ, Vicente. *Canary Islands. Encyclopedia Britannica* [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].
Dostupné na <https://www.britannica.com/place/Canary-Islands>

Primární právo EU a Ústavy

Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:12016ME/TXT>

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. Dostupné na https://www.senat.cz/senat/evropa/dokumenty_ke_stazeni/smlouva_o_zalozeni_ehs.pdf

Smlouva o založení Evropského společenství (konsolidované znění 1992 – „Maastrichtská smlouva“). Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:11992E/TXT>

Smlouva o založení Evropského společenství (konsolidované znění 1997 - „Amsterodamská smlouva“). Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:11997E/TXT>

Ústava Francouzské Republiky. Dostupná v anglickém jazyce na https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct_2009.pdf

Ústava Španělského Království. Dostupná v anglickém jazyce na <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>

Ústava Portugalské Republiky. Dostupná v anglickém jazyce na https://www.constituteproject.org/constitution/Portugal_2005.pdf

Sekundární právo EU

EUR-Lex. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 952/2013 ze dne 9. října 2013, kterým se stanoví celní kodex Unie.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32013R0952>

EUR-Lex. *Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L.2006.347.01.0001.01.CES>

EUR-Lex. *Judgment of the Court of 10 October 1978. - H. Hansen jun. & O. C. Balle GmbH & Co. v Hauptzollamt de Flensburg. - Reference for a preliminary ruling: Finanzgericht Hamburg - Germany. - Taxation of spirits. - Case 148/77.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61977CJ0148>

EUR-Lex. 89/687/EEC: Council Decision of 22 December 1989 establishing a Programme of options specific to the remote and insular nature of the French overseas departments (POSEIDOM). Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31989D0687>

EUR-Lex. 91/315/EEC: Council Decision of 26 June 1991 setting up a programme of options specific to the remote and insular nature of Madeira and the Azores (Poseima). Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31991D0315>

EUR-Lex. 91/314/EEC: Council Decision of 26 June 1991 setting up a programme of options specific to the remote and insular nature of the Canary Islands (Poseican). Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31991D0314>

EUR-Lex. Judgment of the Court of 16 July 1992. - Administration des Douanes et Droits Indirects v Léopold Legros and others. - Case C-163/90. Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0163>

EUR-Lex. Judgment of the Court of 9 August 1994. - René Lancry SA v Direction Générale des Souanes and Société Dindar Confort, Christian Ah-Son, Paul Chevassus-Marche, Société Conforéunion and Société Dindar Autos v Conseil Régional de la Réunion and Direction Régionale des Douanes de la Réunion. - Joined cases C-363/93, C-407/93, C-408/93, C-409/93, C-410/93 and C-411/93. Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:61993CJ0363>

EUR-Lex. Judgment of the Court of 19 February 1998. - Paul Chevassus-Marche v Conseil régional de la Réunion. - Case C-212/96. Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0212>

EUR-Lex. *Judgment of the Court of 30 April 1998. - Sodiprem SARL and Others (C-37/96) and Roger Albert SA (C-38/96) v Direction générale des douanes. - Joined cases C-37/96 and C-38/96.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61996CJ0037>

EUR-Lex. *Judgment of the Court of 19 February 1998. - Paul Chevassus-Marche v Conseil régional de la Réunion. - Case C-212/96.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0212>

WRITTEN QUESTION E-2225/00 by Sebastiano Musumeci (UEN) to the Commission. *Application of Article 299 (ex Article 227) of the EC Treaty.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/e9829165-fa84-422c-8582-3ed980ef165f>

EUR-Lex. *Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 15. prosince 2015 Evropský parlament v. Rada Evropské unie (Spojené věci C-132/14 až C-136/14).* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62014CA0132&from=IT>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1315/2013 ze dne 11. prosince 2013 o hlavních směrech Unie pro rozvoj transevropské dopravní sítě a o zrušení rozhodnutí č. 661/2010/EU.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1315/oj/ces>

EUR-Lex. *Commission report on the measures to implement Article 299(2) - the outermost regions of the European Union. COM/2000/0147 final.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2000%3A0147%3AFIN>

EUR-Lex. *Směrnice Rady 2013/61/EU ze dne 17. prosince 2013, kterou se mění směrnice 2006/112/ES a 2008/118/ES, pokud jde o francouzské nejvzdálenější*

regiony, a zejména Mayotte. Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32013L0061>

EUR-Lex. *Communication from the Commission - A stronger partnership for the outermost regions. COM/2004/0343 final.* Dostupné v anglickém jazyce na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52004DC0343>

EUR-Lex. *Sdělení komise z 17.10.2008. Nejvzdálenější regiony: přínos pro Evropu. COM/2008/0642 final.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0642&qid=1645366221014&from=EN>

EUR-Lex. *Sdělení Komise z 20.9.2011 Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému Hospodářskému a Sociálnímu Výboru a Výboru Regionů. COM(2011) 567 final. Podpora růstu a zaměstnanosti – plán modernizace evropských systémů vysokoškolského vzdělávání.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0567&from=en>

EUR-Lex. *Sdělení komise COM/2012/0287 final. Nejvzdálenější regiony Evropské unie – Na cestě k partnerství pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0287&qid=1645366307604&from=EN>

EUR-Lex. *Sdělení Komise z 24.10.2017 Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému Hospodářskému a Sociálnímu Výboru a Výboru Regionů a Evropské Investiční Bance. COM(2017) 623 final. Silnější a obnovené strategické partnerství s nejvzdálenějšími regiony EU.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0623&from=EN>

EUR-Lex. *Zpráva Komise z 23.3.2020 Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému Hospodářskému a Sociálnímu Výboru a Výboru Regionů a Evropské Investiční*

Bance. COM(2020) 104 final o provádění sdělení Komise Silnější a obnovené strategické partnerství s nejvzdálenějšími regiony Evropské unie. Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0104&qid=1637490584391&from=EN>

EUR-Lex. *Stanovisko Evropského výboru regionů ke zprávě Komise o provádění sdělení Komise Silnější a obnovené strategické partnerství s nejvzdálenějšími regiony Evropské unie 2021/C37/10.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020IR3319&qid=1645364969010&from=EN>

EUR-Lex. *Zpráva Komise Evropskému Parlamentu a Radě z 15.12.2016. COM(2016) 797 final o provádění režimu zvláštních opatření v oblasti zemědělství ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie (POSEI).* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0797>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031 ze dne 26. října 2016 o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům rostlin, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 228/2013, (EU) č. 652/2014 a (EU) č. 1143/2014 a o zrušení směrnic Rady 69/464/EHS, 74/647/EHS, 93/85/EHS, 98/57/ES, 2000/29/ES, 2006/91/ES a 2007/33/ES.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=cellar%3Af16b8c3a-b10c-11e6-871e-01aa75ed71a1>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1060 ze dne 24. června 2021 o společných ustanoveních pro Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond plus, Fond soudržnosti, Fond pro spravedlivou transformaci a Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond a o finančních pravidlech pro tyto fondy a pro Azylový, migrační a integrační fond, Fond pro vnitřní bezpečnost a Nástroj pro finanční podporu správy hranic a vízové politiky.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32021R1060>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1139 ze dne 7. července 2021, kterým se zřizuje Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond a mění nařízení (EU) 2017/1004.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1139>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1058 ze dne 24. června 2021 o Evropském fondu pro regionální rozvoj a o Fondu soudržnosti.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1058>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115 ze dne 2. prosince 2021, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV), a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 1305/2013 a (EU) č. 1307/2013.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32021R2115>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1056 ze dne 24. června 2021, kterým se zřizuje Fond pro spravedlivou transformaci.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32021R1056>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1057 ze dne 24. června 2021, kterým se zřizuje Evropský sociální fond plus (ESF+) a zrušuje nařízení (EU) č. 1296/2013.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32021R1057>

EUR-Lex. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1153 ze dne 7. července 2021, kterým se zřizuje Nástroj pro propojení Evropy a zrušují nařízení (EU) č. 1316/2013 a (EU) č. 283/2014.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32021R1153>

EUR-Lex. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/694 ze dne 29. dubna 2021, kterým se zavádí program Digitální Evropa a zrušuje rozhodnutí (EU) 2015/2240.* Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32021R0694>

Summary

There can be no doubt that the outermost regions (ORs) are a full part of the Union. The only minor exception is the exclusion of the French ORs from the Schengen area, and slight differences within the EU VAT system. However, the use of the Euro currency, full membership in the customs union and EU citizenship apply to all. EU's interest in the development of these regions is obvious, given that the total budget dedicated to support the regions with less than 5 million inhabitants combined (approximately 1% of total EU population in 2020) was over € 8.5 billion (approximately 1.9 % of the total EU cohesion policy fund budget) for the period 2014-2020.

The priority areas of EU financial support in the regions are: Strengthening the competitiveness of SMEs in local and regional markets; energy sustainability and more efficient use of renewables; and improving transport, internet, education, sanitation and health infrastructures.

The regions are given special attention in the constitutional order of the Member States concerned, which, among other things, establish specialized government positions or administrative bodies - the Minister of the Overseas in the case of France, Representatives of the Republic in the case of Portugal, and the Island Council, the so-called "Cabildos", in the case of Spain.

The course of the legal development of the ORs is divided into four stages. The first stage, corresponding to the period 1957-1978, is bounded by the creation of the EEC and the key judgment in the Hansen case. During this period, only the French DOMs and Algeria were covered by the Treaty.. The stage is defined by the general lack of interest in paying reasonable amount of attention to the then Article 227 of the EEC Treaty. The second stage, ending with the entry into force of the Amsterdam version of the EC Treaty in 1999, was the domain of the ECJ, which significantly guided the future perception of the regions by its judgments. In addition, at the turn of the 1980s, the POSEI support program was created.

The third stage corresponds to the application of Article 299 of the "Amsterdam" Treaty, until 2009. The Portuguese and Spanish regions were finally included in the article, and the structural social and economic situation was specifically mentioned.

The fourth stage goes hand in hand with the application of Article 349 TFEU, and in principle continues to this day. The article contains a closed list of all regions, a list of individual negative factors influencing their development (remoteness, insularity, small size, difficult topography and climate, economic dependence on a few products), and a demonstrative list of the most important legislative areas that should be the priorities of EU institutions.

The Commission has the most active role in developing the strategy for the ORs. This can be judged from the communications it issues with relative regularity, which serve as identifiers of key areas of interest. The first communication from 2004 was the result of a common understanding of the critical situation in the ORs and the need to address the problems faced by these regions. The Union underwent a major transformation in the run-up to this communication, and began to build on the greatest possible harmonization and unity throughout its territory - including the territory of the ORs. The 2008 communication highlighted the opportunities these regions offer to the Union and, in principle, called for an evaluation of their potential. The following communications from 2012 and 2017 were in line with the spirit of deepening regional cooperation and streamlining the benefits of EU membership.

As the very name of this EU advisory body suggests, the European Committee of the Regions is also actively involved in the development of strategies for the ORs. However, the Committee's involvement is very limited, and it has issued minimal opinions exclusively on the subject of the ORs. The Committee focuses primarily on cross-border regions deepening cooperation between Member States.

Recommendations, communications, opinions and other useful contributions to the strategic planning would lose their usefulness if they were not implemented into the binding European law by EU legislators. The EU Council and the European Parliament serve this purpose. These bodies put the theory into practice through binding regulations and directives. From the ORs' point of view, regulations establishing various programs, funds and instruments are crucial. These then serve as means to support regions and finance their prosperity and development.

The strategic plan for the coming years is quite straightforward - to continue the implementation of existing measures and ensure they serve their original purpose, ie to ensure that the phenomena hampering the existence of the ORs and their role in the

EU integration process are compensated. These are mainly measures in the areas of cohesion policy, fisheries and agriculture, and in the areas of investment and infrastructure, education and research, and migration. The key document will be the renewed communication of the Commission planned for the second quarter of 2022, which will, among other things, reflect the effects of the pandemic and offer possible solutions to the obstacles posed by this global crisis, with its far-reaching health, economic and social implications. Due to limited health infrastructures and weaker economies, the ORs have undoubtedly suffered more significant blows, and their recovery time will be longer.

Seznam příloh

Příloha č.1 – Mapa nejvzdálenějších regionů¹⁷⁹

¹⁷⁹ Zdroj: PES GROUP. Dostupné na: <https://pes.cor.europa.eu/europe%E2%80%99s-outermost-regions-diving-sustainable-recovery>

Příloha č.2 – Tabulka nejdálenějších regionů¹⁸⁰

	Členský stát, status	Hlavní město	Počet obyvatel	Vzdálenost od hl. m. čl. států (km)	Poloha	Oblasti podpory EU	Rozpočet EU 2014-2020 (mil. EUR)
Guadeloupe	Francie, zámořský departement	Basse-Terre	400 000	6789	Karibik	zaměstnanost, sociální ekonomika	932
Svatý Martin	Francie, zámořské společenství	Marigot	36 000	6718	Karibik	-	62
Martinik	Francie, zámořský departement	Fort-de-France	375 000	6855	Karibik	zaměstnanost, výzkum a inovace, podpora MSP	784
Francouzská Guyana	Francie, zámořský departement	Cayenne	300 000	7078	Jihoamerický kontinent	zaměstnanost, digitální ekonomika	593
Réunion	Francie, zámořský departement	Saint-Denis	856 000	9365	Indický oceán	změna klimatu, infrastruktura	2 000
Mayotte	Francie, zámořský departement	Mamoudzou	300 000	8042	Indický oceán	životní prostředí, zdrav. infrastruktura	278
Azory	Portugalsko, autonomní region	Ponta Delgada	250 000	1500	Atlantský oceán	podpora MSP, vzdělávání, energetika	1 500
Madeira	Portugalsko, autonomní region	Funchal	250 000	972	Atlantský oceán	podpora podniků, zaměstnanost, vzdělávání	866
Kanárské ostrovy	Španělsko, autonomní komunita	Gran Canaria, Santa Cruz de Tenerife	2 000 000	1737	Atlantský oceán	zaměstnanost, vzdělávání, infrastruktura	1 500

¹⁸⁰ Zdroje: European Commission. The Outermost Regions. European Lands in the World [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-73199-0; CORNEVIN, Robert. Guadeloupe. Encyclopedia Britannica [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020]; CIA. Saint Martin. The World Factbook [online]. 2022. (Poslední změna 3.3.2022) [cit. 4.3.2022]; CORNEVIN, Robert. Martinique. Encyclopedia Britannica [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020]; RODRIGUEZ, Vicente. Canary Islands. Encyclopedia Britannica [online] (Nedatováno). [cit. 3.3.2020].